

III
M. 38746
h.

■ ■ Engelbert Gangl ■ ■
Zbrani spisi za mladino I.

Izdalo in založilo društvo za zgradbo
učiteljskega konvikta

38746, III, M, h.

ENGELBERT GANGL

ZBRANI SPISI ZA MLADINO

PRVI ZVEZEK

PRIPOVEDNI SPISI

V LJUBLJANI 1909

ooo

Last in založba „Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta“.
Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

Založništvo si pridržuje vse pravice.

030025790

Vsebina.

	Stran
Posvetilo	5
Čaša modrosti	7
Prijateljev Silvester.	10
Stričeva Danica.	16
Sosedov Pavelček.	22
Mati.	26
Stojan in Anka.	28
Ko je večer...	33
Vehatova Ivanka.	35
Iz devete dežele.	41
Na stara leta.	46
Brez doma.	53
Spomenik ob poti.	64
Beraška vas.	71
Črtice.	84

Posvetilo.

ebi, preljuba slovenska mladina, so posvečeni ti spisi. Zbral sem jih, da ti jih poklonim v dar, ker ti nič drugega ne morem dati.

Kakšni so? O tem ne gre sodba meni. Kar ti bo ugajalo, je dobro; kar ne, je slabo. Ti bodi moj sodnik! A eno imej pred očmi: napisal sem jih z najboljšim namenom, da te razveseljujem in učim.

* * *

Deloma so ti moji spisi veseli, deloma žalostni, kakršno je pač življenje. Nastali so v raznih časih, v veselih in žalostnih. In kakor in kar je čutilo lastno srce, to odmeva iz teh spisov. Gledal sem tebe, mladina. Kakršno sem te videl, tako te kažejo te povesti, zajete iz tvojega življenja.

* * *

Pa tudi življenje odraslih ljudi ti ponuja mnogo prizorov, ki jih umeva tvoja mlada duša. Karkoli lepega in plemenitega dobi pot do tvo-

jega srca — to je namenjeno tebi, da te dviga v radosti in utrja v kreposti.

* * *

„Čiv-čiv-čiv!“ poje vesela ptička na veji. — Vrt — oj, tako zelen, cvetoč in dehteč! — se razprostira pod njo. Nad njo pa se razpenja sinje nebo, in zlato solnce plava po njem. Tuintam se pritihotapi oblaček; predrznež se usili solncu naravnost pod zlato brado, da za trenutek zatemni njega zlatožarni blesk. Siva senca pade kot moreč dolgčas po vonjivem vrtu. Umolkne veseli glas . . .

Vse samo kot kratek, nadležen sen!

In oblaček tudi — bil je in ni ga več, in čisto zlato zopet lije na zemljo.

* * *

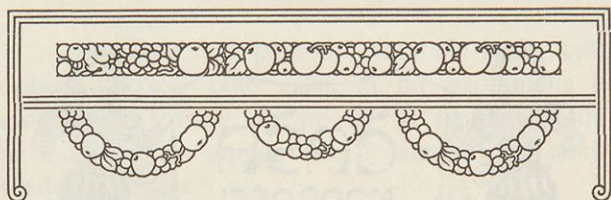
Studenček hiti v daljo. Širi se in veča; zmeraj raste njegova moč. Valovi šume preko kamenja — ni jim nobene zapreke. Razlivajo se v večjo, vedno večjo strugo. Na vse strani se kaže njihova koristna moč: služijo ljudem, živalim, rastlinam — vsi okolici. — Razjarjeni in razpenjeni pa prinašajo pogubo in smrt!

* * *

Razlij se, mladina, tja v veliko življenje!
Bodi domu radost in korist, ne bodi nikomur poguba in smrt!

V Idriji, meseca sušca 1909.

Engelbert Gangl.

Čaša modrosti.

Ivel je v deveti deželi kralj, ki je pil sama močna vina. Časih se ga je navlekel tako, da so mu odpovedale noge. Moral je sestiti. Tedaj je bil siten in razdražljiv, da so bežali domači ljudje daleč od njega.

Imel je starega ministra, ki je še najlažje prenašal kraljeve sitnosti. In ali niso bile same sitnosti, kar si je ob takih prilikah želel kralj? Njegove želje so bile neizvedljive. Kdo mu naj ugotovi, ako si je želel solnca, ki ga naj ugrabijo njegovi služabniki visokemu nebu in ga postavijo predenj na tla? To je bilo nemogoče in tako še marsikaj drugega.

Nekoč je zopet mrmral, ko ga je vinska moč položila na tla. Vsi so bežali od njega, samo stari minister je ostal v kraljevi bližini.

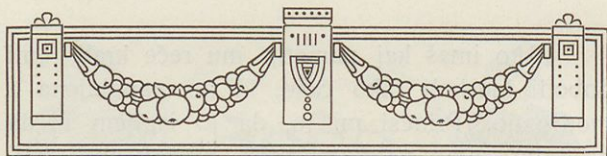

„Ako imaš kaj pameti,“ mu reče kralj, „mi dobodi kjerkoli tako čašo, ki bo napolnjena z modrostjo. Prinesi mi jo, da jo izpijem in da ne bom samo najmogočnejši, ampak tudi najmodrejši vladar.“

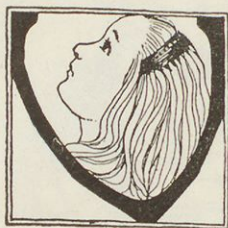
Stari minister nekoliko pomisli, odide iz dvorane in se kmalu vrne.

„Tu je, o kralj, čaša modrosti!“ pravi minister in ponudi vladarju čašo — vode.

Prijateljev Silvester.

Ljubljani imam prijatelja, ki mu je bil pred Sv. večerom l. 1893. rojen sin. Krstili so ga za Silvestra, a zvali za Silvota. Prijatelja sva bila tudi midva. Večkrat sem prišel, ko sem še bival v Ljubljani, k njegovemu očetu. Kadar je bilo lepo vreme in nekoliko svobodnega časa, sva šla tudi na izprehod. Solnce je svetilo na zemljo, da je bila videti vsa pozlačena, vsa posipana z raztopljenim zlatom. Takrat sva šla po lepih cestah širokega Ljubljanskega polja tja proti Šent Vidu ali mimo Svetega Krištofa na vabljivo zeleno Posavje. Dostikrat je bil z nama tudi Silvo. Majhen deček je bil, a bil je hitreji nego midva. Mudilo se mu je za metulji, ki so plavali po sinjem zraku s pisanimi, svetlimi krili. Hotelo se mu je bogatega, neskončno lepega poljskega cvetja, ki je klilo ob

cesti. Morda se mu je hotelo celo čudovito lepih solnčnih pramenov, ki trepečejo k zemlji. In ko je segel z roko, da ujame metulja, ali ni morda hotel solncu ugrabiti pest zlatega prahu, da ga spravi v žep za dobo, ki bo temna in hladna, brez solnca in njegovih dobrot?

In tako sva se seznanila in sprijateljila tudi z njim, s Silvestrom.

Časih, ko sem stopal po ulicah ljubljanskega mesta, sem srečal svojega mladega prijatelja, ki ga je poslala mama k stricu ali kam drugam.

Že oddaleč sem zagledal dvoje živih, črnosvetlih oči in že oddaleč me je pozdravljajal njegov ljubeznivi nasmeh. In kako dobro se mu je zdelo, ko sva postala sredi živahnega uličnega vrveža in nekoliko pomoževala vpričo vseh ljudi, majhnih in velikih, gosposkih in kmetiških. In ko sva si segla v roko in se poslovila, se je ozrl

večkrat nazaj, češ, ali me pač gledajo ljudje, ko sem govoril z gospodom . . .

In ko je došel domov, je bilo prvo, da je povedal domačim, kako se je srečal z menoj in kako sva govorila na cesti.

Odšel sem iz Ljubljane. Po veliki cesti, po večji nego je ona v Šent Vid in na Posavje, sem jo mahnil v veliki svet. Spotoma sem se obilokrat spomnil svojega mladega prijatelja, ki si je lovil v vrečo metuljev, si trgjal poljskih cvetov in ugrabljal solncu žarke. Želel sem si njegove vesele duše, polne utešljivih želj, majhne v hrepenenju, velike v skromnosti uživanja blage mladostne sreče.

Silvester je rastel in prihajal moder in učen. Minilo je po več mesecev, preden sva se zopet videla. Hodil je že v šolo, seznanjal se je že z učenostjo četrtega razreda. Tista čista otroška preprostost se je umikala in umaknila zrelosti pametnega dečka, ki so ga naskočile prve skrbi, kako zadoščaj dolžnostim umnega učenca in dobrega otroka.

In bil je umen deček in dober otrok. Dober otrok je bil, zato si je pa prizadeval, da ne stori nikoli nič takega, kar bi utegnilo žaliti starše doma in učitelje v šoli. In tako si je pridobil ljubezen svojcev in učiteljev. V zavesti, da ga imajo radi in da so v skrbeh zanj, je občutil najlepše veselje, tiho, samo čistemu srcu pojmljivo srečo.

In vsa Ljubljana bi ne imela srečnejšega otroka, ako bi Silvestra ne začela tako zgodaj mučiti težka bolezen.

Bolehal je dolgo časa, tri leta. Zbolel je in ozdravil in zopet zbolel. A vedno je tlela v njem nada, da bo še dolgo živel, da se bo v srednjih šolah naučil toliko lepega in znamenitega, da ne bo zmeraj majhen in šibak, nego da bo tudi on velik in učen gospod.

Pomladi l. 1904. pa, ko je ob tistih cestah, koder se je izprehajal, zabrstela nova, sveža rast zelenju in cvetju, je legel pa ni več vstal.

Niti toliko ni mogel iz postelje, da bi opravil s svojimi součenci prvo sveto obhajilo. Prihajali so k njemu njegovi součenci in mu pripovedovali, kako je lepo v šoli in zunaj šole, ko cveto kostanji in se odevajo nasadi ljubljanskih vrtov v mlado zeleno opravo. Pravili so mu lepe reči, da so bile Silvestru solzne oči od zadivljenja in hrepenenja. Skozi okno so sijali k njemu na posteljo solnčni žarki, so dihali k njemu vonji z bližnjih razcvelih vrtnih gredic, a njemu se je hotelo venkaj, kjer je vse to lepše in slajše.

Prišel pa je dan, ko se je vsa solnčna luč izlila ob njegovi postelji, ko so vsi najlepši vonji zadehteli ob njegovem ležišču. Bil je to dan prvega njegovega obhajila. Napravila mu je mamica ob zglavju lep oltarček, in prišel je oče frančiškan in mu podelil živega Boga. Tako je prišel k ubogemu mlademu bolniku njegov najboljši prijatelj, ki mu je vлил v boleost hladila in v srce sladkega, mirnega pričakovanja, ki ga še tesneje združi z Njim, ki ga je prišel tolažit in osrečit . . .

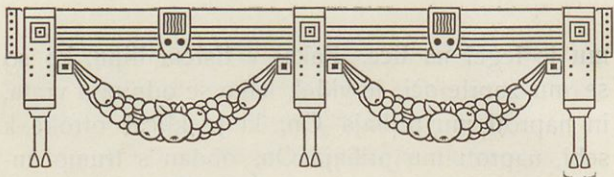
In zato je menil Silvo, da so solze staršev in bratov, ki so bili priča svetlemu njegovemu prazniku, zgolj solze veselja, dasi so bile porojene iz radosti in boleosti obenem.

In tako je dne 18. oktobra 1904 umrl moj mladi prijatelj. Zaprle so se mu oči, in nasmeh

mu je legel na lice. Zakaj v tistem hipu, ko so se mu zaprle oči, je videl, kako se odpirajo vrata, in naproti mu prihaja On, ki je klical otroke k sebi, naproti mu prihaja On, obdan s trumo angelov, da ga sprejmo v svoje vrste . . .

Umrl je — in vendar živi!

Stričeva Danica.

h, kako je škoda, da niste poznali tega ljubeznivega otroka! Moja beseda je preslaba, da bi vam mogla opisati živahnost, ljubkost, srčkanost in zabavnost najmlajše hčerke mojega strica, njegove Danice.

O, jaz sem jo dobro poznal! Tako dobro sem jo poznal, da jo še danes vidim pred seboj živo, veselo in smehljajočo se, da jo vidim prav tako, kakršna je bila tisto leto, ko sem bil pri stricu na počitkih in ko sem preživel z njo toliko neopisno prijetnih ur in dni!

Bil sem torej pri svojem stricu na Vinici. Ob Kolpi stoji njegov mlin in njegova preprosta hišica. A jaz sem bil tam tako rad! Kolpa je šumela, in vrbe so se nagibale k nji kakor bi hotele piti globoko vodo. V mlinu so ropotala kolesa, in ljudje so dohajali in odhajali po strmi

poti . . . Jaz pa sem vse to gledal, in ugajalo mi je tako, da vam tega ne morem povedati.

In poleg mene je bila Danica. Oh, ti živo srebro! Izpolnila je komaj drugo leto, pa se ti je vrtela in sukala okolo mene, da je bilo veselje! In brbljala je brez prestanka. Ali tak otrok še ne more jasno izgovarjati besed. Pa tudi Danica jih ni mogla. Tako-le je govorila: „Eon, ti si moj izek!“ — No, saj je hotela reči: „Leon, ti si moj striček!“ — In dalje: „Ho v un! . . .“ A mislila je dejati: „Hodiva v čoln!“

Jaz sem jo seveda razumel, jo prijel okrog pasu in sem nesel to dobelo vrečico v čoln. In odrinila sva od brega tja daleč po gladki vodi. Jaz sem počasi veslal, a Danica mi je čepela med kolena. Časih sem izpustil vesli, da sta malomarno viseli na železnih oseh. In čoln je plaval mirno in lahko daljeindalje . . .

„Danica, ali ti to ugaja?“

„O, izek, po, po!“ — Da, lepa se je zdela Danici vožnja po vodi in udarila je v glasan smeh, a z mehкими ročicami je živahno ploskala.

Jaz pa sem jo imel tako rad.

In vzela je iz mojega žepa peščico krušnih drobtin in jih vrgla v vodo. In zdaj bi morali videti Danico, kako je bila vesela, ko je gledala ribe in ribice, kako so se poganjale v koščke kruha, kako so se prikazovali njih drobni, mokri gobčki izpod vode.

„Na, na, iica!“ je klicala Danica . . .

In vprašal sem jo: „Čuj, Danica, ali ne bi zapela?“

In kar začela je: „Po eeu iz Tigava . . .“ In njene lepe, svetle in nedolžne oči so gledale proti jasnemu nebu, in njeno mehko in cvetoče ličece je zalila rahla rdečica. V tej presrčni navdušenosti je sklenila ročice na prsih kakor bi hotela moliti, in kar hipoma je njen glasek, nežen in droban kot glasek mladega kanarčka, zabrnal v ljubki pesemci: „Maia, mati ubena . . .“

In bila je moja Danica v takih trenutkih kot zlat angelček . . .

In pel sem s tem angelčkom . . .

Na zemljo pa se je spuščal mrak, in večernica je zatrepetala na nebu. Iz vaškega zvonika je zadonelo večerno zvonjenje, ki je mirno plavalo nad tiho vasjo. Zvonili so „Zdravo Marijo“ . . .

Takrat je utihnila tudi najina pesem, in s svojimi rokami sem se oklenil Daničinih prstkov, a najini duši sta bili zlitih takrat v srčni molitvi.

„Ti moj angelček!“

In poljubil sem jo na zlate laske in obrnil sem čoln k bregu.

Takrat sem bil še mlad in bil sem neopisno srečen . . .

In ko sva prišla domov, smo posedli k večerji, potem smo šli spat.

V mlinu so ropotala kolesa, in voda je šumela, a nas je ta ropot in šum uspaval v sladko spanje. In tako je bilo vsak dan . . .

* * *

Ali Danica je bila živa, tako živa! Silno smo se bali zanjo in zato smo tudi neprestano nanjo pazili. Nekega dne pa so odšle Daničine štiri sestre v vas v šolo po knjige, ki jim jih je dajal gospod učitelj v branje tudi med počitki. Daničina mama je bila v kuhinji, oče v mlinu, jaz pa sem pisal pismo svojemu prijatelju v Ljubljano. Danica je torej bila brez nadzorstva. Smukne iz hiše . . .

Ni minilo toliko časa, da bi mogel naštetih do sto, in hipoma začne Danica obupno klicati: „Mama, mama!“

Teta vrže iz rok kuhalnico, jaz pero, in oba jo ubereva za hišo, odkoder je prihajal jok.

Tamkaj je čepela Danica na kupu polen in si z ročico tiščala peto, ki je iz nje brizgala kri. Bila je — kot so navadno otroci po kmetih — bosa, šla za hišo, tamkaj iztikala po vseh kotlih in stopila na črepinjo, pa si prerezala žilo.

Moj Bog, kako sva se ustrašila s teto, tega vam ne morem povedati! Mama je odnesla Danico v sobo in ji trdno obvezala nogo. Toda Danici je začela noga otekati. In kako jo je bolelo!

„Mama, mama, mama! . . .“ In debele solze so ji lezle po ličecih! A trepetala je po vsem

telesu, in beli zobki so ji grizli pobledele ustnice. O, ti ubožica! A noga je čimbolj otekala. Mene je bilo strah, da bi nam Danica ne umrla. Dejal sem stricu, naj gre v bližnje mesto po zdravnika, ker je mogoče, da si je Danica zastrupila kri.

Stric je zapregel in se odpeljal. V osmih urah se je vrnil z zdravnikom.

In ko je zdravnik odhajal, sem stopil za njim in ga skrbeče vprašal, naj mi pove odkritosrčno, kaj bo z Danico. In zdravnik je dejal, da si je zastrupila mlado kri in da bo umrla.

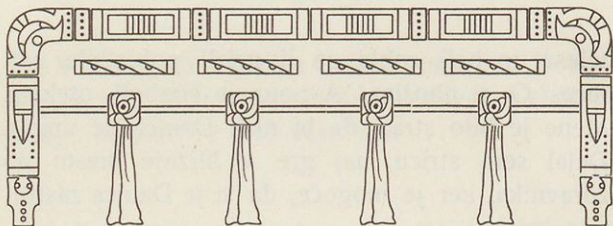
In umrla je, moj Bog, naša Danica je umrla! Tako mlada in dobra in vesela, pa je umrla!

In jokali smo in smo jo položili na mrtvaški oder! In rožic smo nastlali ob nji in svetih podobic smo ji deli ob trupelce, a bele sveče so ji gorele. In zvonovi so peli, in mi smo bili žalostni, tako silno žalostni.

In ko so jo položili v rakev na belo rjuho, smo jo šli še enkrat pogledat. Takrat pa je bila tako lepa, tako lepa je bila naša Danica, kakor bi ravnokar prišla iz nebes k svoji mami, k očetu, k sestricam in k meni. In veste, da smo se tedaj nasmehnili vsi po vrsti, tako lepa je bila Danica.

Takrat je bila Danica že v resnici angelček. In kako bi ne bil angelček lep? In kako bi ne bili veseli lepega angelčka? ...

Sosedov Pavelček.

aš sosed ima troje otrok: dva dečka in eno deklico. Joško je najstarejši. Dorastel je že vsakdanji šoli in je sedaj v prodajalnici, da se izuri za trgovca. Minka hodi v četrti razred, in vse kaže, da bo kdaj pametna gospodinja. A najmlajši je Pavelček. Na sv. Pavla dan je dovršil tretje leto, ali junak vam je, da ga je veselje videti.

Ko bi vam ga mogel opisati?

Pa začnimo na vrhu!

Laske ima svetle, goste in lepo kodraste. Ličece mu je nežno, prikupno. Oko mu gori kot zvezdica in te gleda tako prijazno in vdano, da moraš imeti rad tega ljubkega junačka! Ali ta-krat, ko se nabero rdeče ustnice v tisti nepopisno presrčni nasmeh, ko se izdolbeta v mehkih, rdeče

nadahnjjenih ličecih oni jamici in ko se zablišče Pavelčkovi zobki, ki so ga stali toliko solzá in bolečin, takrat bi človek kar pozobal to srčkano otroče!

Ha, da je iz cukra!

Pa da nima mamice!

Joj, to bi mi dala z loparjem, če bi ji vzel Pavelčka. Saj ga ima vendar tako rada!

Toda dalje!

Podbradek mu je lepo zalit, a v telescu je krepak, čvrst, zdrav. Kaj bi ne bil, saj se mu godi tako dobro! Mleka ima in v njem vkuhanega riža in sladke kaše, kolikor si poželi njegov lačni želodček. Ej, pa ga časih nabaše, da je kaj! No, in takrat je treba nekoliko na izprehod. Ali Pavelček stopa prav počasi in široko ter se guglje na levo in desno. Kadar mu je hoje dosti, kar počene sredi sobe. Ha, ha! Mamica že ve, kaj to pomeni! Spančkal bi rad Pavelček. In mamica ga lepo razpravi, da mu ostane sama srajčka in da si ne pomečka obleke, ter ga položi v zibel.

Pavelček kmalu prav sladko zaspančka...

In ko bi videli, kako mu časih v spanju igra okolo usten oni ljubeznivi, srečni nasmeh! Kdo ve, če ne gleda v zlatih sanjah angelčke, če ne objema mamice, če se ne ziblje na očeto-
vem kolenu ali če se ne igra z Joškom in Minko. Aha! Glejte ga! Zdaj-le je zategnil ustnice kakor da bi kaj srebal. No, ali se mu lahko ne sanja, da pije mleko?

Tako je! Dognana stvar je, da je sosedov Pavelček prav srečen in zadovoljen.

A otrok je otrok! In tako je tudi Pavelček časih siten, da Bog pomagaj! Veste, ko bi ne bil še tako majhen, pa bi vzela mamica brezovko. Ali kaj hočemo! Pavelček je še otrok in neusmiljeno zajoka, če mu le prst pokažeš. E, pa to je tudi res, da je Pavelčkova mamica pre-dobra.

In Pavelček je siten! Kar iz čistega miru, pa je siten kot muha.

Mati vpraša: „Pavelček, ali boš jedel?“

A Pavelček zapoje: „Be-be-be!“

Mati vpraša: „Pavelček, ali greš spančkat?“

A Pavelček zapoje: „Be-be-be!“

Mati vpraša: „Pavelček, kaj pa hočeš?“

A Pavelček zapoje: „Be-be-be!“

Nekoč jo je pa izkupil! — Ko se mu je zdelo bečanja dovolj, poprosi mamico: „Mama, aja, aja!“

Mamica ga lepo razpravi in položi v zibel. Ali ni se še dobro obrnila od njega, že zavpije Pavelček: „Mama, dol, dol!“

In dobra mamica ga dvigne v naročje in posadi na tla.

Sosedovi pa imajo tudi muco. Lepa je in prebrisana. Zna srebati mleko, jesti klobase in loviti miši.

In gledala je iz kota sitnega Pavelčka in si je nemara dejala: „Če nečeš ležati ti, bom pa

jaz!“ In kakor bi trenil — skok! — pa je ležala prav zložno in zadovoljno navihana muca na mehki pernici v Pavelčkovi zibelki.

„Hoho!“ si misli Pavelček, „tako se pa nisva zmenila!“ Zravna se pokonci, priraca do zibelke in zavpije: „Muca, sc, sc!“ Ali muca leži trdovratno.

„Muca, plavim, sc, sc!“ ukazuje Pavelček. Ali muca leži in leži.

In Pavelček pravi: „Muca, sc! Vlnu, vlnu!“ In upre se z vso silo v zibelko, da bi jo prevrnil. Pa kaj bo sirota! Napenjal se je in nape-njal, a zibelke ni prevrnil, in muca je lepo ležala in gledala nekako zasmehljivo ubogega Pa-velčka.

Mati pa je stala na pragu in se prav srčno smejala.

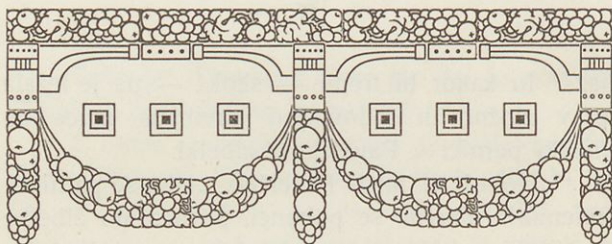
In Pavelček se je začel neusmiljeno jokati: „Mama, oj, dlaga mama! — Muca, sc, sc! . . .“

Končno se je usmilil mamici. Zapodila je mucu z ležišča ter položila nanje Pavelčka, ki je kmalu zaspal . . .

In v spanju je iztezal ročice in nožice. Ne-mara se mu je sanjalo o mucii, kako jo preganja iz tople zibelke.

Da, da, tak je našega soseda prijaznonaga-jivi Pavelček!

Mati.

ar je cvetici solnce, zrak in rosa, to je otroku mati.

Kako bi bil pust in prazen naš dom brez matere! Ona ga oživlja, ona nam ga napravlja vabljivega in prijetnega, ona je v njem ljubeča vladarica.

Mati nam je najdražja stvar božja pod solncem.

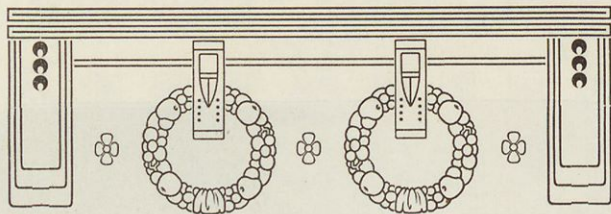
Materino oko bedi nad nami. Kadar se igramo, kadar se učimo ali kadar kako drugače uporabljamo dragoceni čas, vedno nas skrbeče in pazno gleda materino oko. In kadar nas objema sladko spanje, nam stoji mati ob postelji in moli Boga za svoje ljubljence — za svojo deco.

Materino srce je ena sama, a to neugasna, večna molitev!

O, kako je bolno to sveto srce, če ga užali neubogljivi, hudobni otrok! Bog dviga nad njim svoj prst, ki pade nanj s silo pravične jeze Njegove!

Stojan in Anka.

oj prijatelj Ivan Globec ima pridnega sinčka Stojana in ljubeznivo hčerko Anko.

Tam nekje na Dolenjskem v prijaznem mestecu ima dom ta srečna družina. Njih domovanje je prijazna hiša na trgu. Spredaj se košatijo od zgodnje pomladi do pozne jeseni lepi oleandri, ki se na njih zibljejo lepi cvetovi kot rdeči metulji. Za hišo po položnem bregu pa se razprostira vrtec, ki je sedaj, ko vam pišem, ljubi mladi bralci, te vrstice, ves odet v živo zelenje, ki ga prepletajo razne pisane cvetice.

Ali ves ta lepi kraj bi se mi zdel pust in dolgočasen, ko bi ga ne oživljala Stojan in Anka. Kot dve srnici skačeta pred hišo in se igrata s

sosebnimi otroki, ki živita z njimi v lepi slogi in toplém prijateljstvu.

Hej, to vam je življenje!

Kolikokrat sem stal tam kje za kakim voglom in sem skrivoma opazoval to živahno mladino. In verjemite mi, da mi je bilo vselej tako prijetno pri srcu!

Da ni tako daleč in da vam dovolijo vaši ljubi starši, bi vas precej povedel tja v ono veselo družčino. In pokazal bi vam vse po vrsti: Glejte, ta-le drobni deček, ki nosi še krilce in ki komaj izgovarja težkoumljive besede — to je Stojan. Ta-le deklica živih oči in smehljajočega se ličeca — to je Anka. Oni-le debelušček, ki hodi s Stojanom z roko v roki in stopa prav vojaški ob njegovi strani — to je zdravnikov Mano. Tisti-le debeloličnež, ki je prav posebno živ in zgovoren — to je Zalogarjev Robert. Ona-le deklica svetlih las in prikupnega obraza — to je Grogova Julka, a ta malček, ki caplja za njo — to je Grogov Francek. A tisti-le junak, čvrstorasel in odločen dečko, to je poštarjev Franci, in oni-le rogovilež, ki ravna zdaj v krog, zdaj v vrste svoje tovariše in tovarišice — to je Viharjev Hinko.

O, pa to niso še vsi! Časih se jih nabere iz vsega mesta, da ti je pred Globčevo hišo kot na mravljišču. Semintja se peha ta drobiž, zdaj po trgu gor, zdaj po trgu dol — a brez preglasnega hrupa, brez suvanja in petepanja — lepo v redu in prijateljstvu.

No, pa kaj bi tudi ne! Stojanova in Ančina mamica sloni na oknu in pazno gleda, kaj počno otroci. In gorje, če bi bilo kaj narobe! Vsi bi se morali razkropiti in poskriti po svojih domovih.

Pa poglejmo, kaj vendar počno!

Vstopijo se v krog, in najstarejši deček — to je Medarjev Pepe — stopi v sredo in začne šteti:

Enkate, penkate,	komisar,
cukate, me,	kupil konja za denar,
aberle, baberle,	peljal ga je v Rim,
domine,	prodal ga je
elc, pelc,	za cekin!

Zadnji, ki je nanj padla beseda „cekin“, si tišči oči toliko časa, da se drugi poskrijejo. In razkrope se na vse strani: ta na vežo, oni pod stopnice, tretji za vodnjak in tako dalje . . .

Stojan pa je nekoč sedel na prag in na vso moč mižal. Mislil je namreč: Ako nikogar jaz ne vidim, tudi mene nihče ne vidi.

Ali Zalogarjev Robert ga je vendar videl, in ubogi Stojan je moral iskati namesto njega. A sestra Anka se ga je usmilila in izza hišnih vrat je pomolila glavico ter mu zaklicala: „Ku-kuc!“ In Stojan je zaklical: „Anka, Anka, te ze imam!“

To je bil vesel Stojan, ha!

Kadar se naveličajo igre, posedejo po pragu in po klopi, ki jo senčijo oleandri, in zapojejo.

Grogova Julka poje posebno lepo: vedno jo ureže prva, a drugi za njo, da odmeva glasna pesem malone po vsem mestu.

1148

Nekoč sem prišel mimo, ko so bili v najglasnejšem petju. Ali hipoma so umolknili in vstali. Dečki so se lepo odkrili, a deklice so napravile lep poklonček, vsi pa so pozdravili prijazno in vljudno: „Dober dan!“

Stojan pa je pribežal k meni, me prijel za roko in dejal: „Stlicek, kupi mi clesen!“

In res! Tamkaj na voglu je prodajala Semičarka lepe črešnje-hrustavke, in kupil sem jih tri, štiri merice in jih razdelil med mlade prijateljčke in njih tovarišice.

In zdaj bi morali videti, kako jim je šel v slast ta sočni sad! To je bilo hrustanja, da je še mene prijela želja po črešnjah!

Tako-le živi ta drobiž.

* * *

Pa pride zima . . .

In ta mladi svet se poizgubi po toplih sobah. Tuintam pokuka skozi zaledenele šipe drobno očesce, a kmalu se zopet skrije. Vsi ti moji znanci in te moje znanke se tišče okolo peči in si kraté zimske dneve z raznim delom in igranjem. Tisti, ki že hodijo v šole, izdelujejo doma naloge in se pripravljajo, da potem dobro odgovarjajo v šoli. Pohvalna beseda gospodov učiteljev jim je največje veselje. A tudi njih starši so ob tem srčno vzradoščeni.

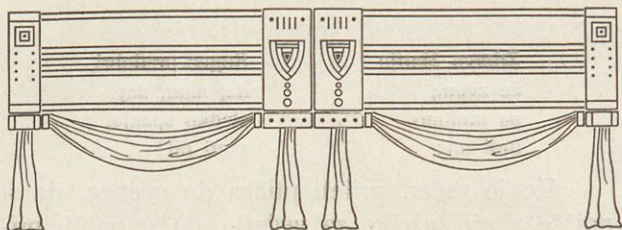
Ali Stojan in Anka še ne hodita v šolo: premajhna sta še in premlada.

Da pa jima ni dolgčas, je jima kupil dobri oče skrinjico lepo obrezanih kamenčkov, ki jih zlagata v hišice, mostove, cerkvice in druge take reči.

Bilo je o Božiču, ko je dobil gospod Globec te kamenčke. Poklical je Stojana in Anko in je pred njima zidal kar celo vas.

Kako sta zavzeto gledala! —

Ko je večer . . .

Dragi prijatelj!

i ne veš, dragi prijatelj, kako mi je ljub večer. Solnce bolj in bolj ugaša za gorami, in mir — tako prijeten in vabljiv — se spušča na zemljo in jo zazibava v spanje...

Zvon zapoje, in moja duša zakipi tja pod oblake. Moli...

Spominjam se, kako smo molili otroci. Tako draga mi je pesemca, da jo še sedaj šepečem v večernem mraku, ko zapoje vaški zvon.

Povem jo tudi Tebi. Nauči se jo na pamet! Ko je večer, takrat se Ti naj zbudi v duši ta otroška, preprosta, a srčna molitev. Bog ima rad, če ga moliš.

Zdravo Marijo
že zvoni,
pa molimo
tudi mi :

Bogec predobri,
daj nam, daj
sladko spanje,
sveti raj!

Ko je večer, prileti ptička do cvetice, da si poišče v nji žuželko za večerjo, da se napije prijetnega vonja. Glej, in ko je večer, poleti moja duša k Bogu, da zadobi pri Njem mirne, sladke sanje, uteho in up...

Ko je večer, takrat tako lahko govorim s svojim Stvarnikom.

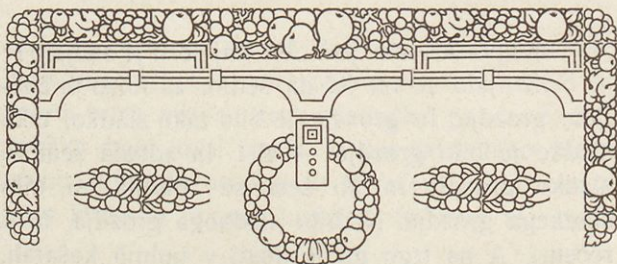
Po zemlji je razlita čudna, neopisna krasota. V tem veličastvu vidim, kako smo majhni ljudje, kako je neskončno majhen tudi

Tvoj

Simon.

Na Božjakovem, 1. rženega cveta 1900.

Vehatova Ivanka.

rijateljja sva bila — jaz in Vehatova Ivanka.

Tiste počitnice, ko sem bil doma pri svojih dragih starših in ki so bile poslednje, preden je začela hoditi Vehatova Ivanka v šolo, sva prebila malone ves čas skupaj. In kaj bi ne! Saj smo bili sosedi, in jaz in Vehatova Ivanka sva bila prijateljja.

Navsezgodaj je priletela pred našo hišo in mi zaklicala z drobnim, prijaznim glasom: „Dobro jutro!“

„Bog daj, Ivanka!“ sem ji odzdravil in jo vprašal: „No, kako si spala?“

„Ah, tako lepo sem spala, in sanjalo se mi je,“ je dejala Ivanka.

In vprašal sem jo: „Pa kaj se ti je sanjalo?“

„Sanjalo se mi je, da sedim za mizo in zobljem grozdje. In grozdje je bilo tako sladko, tako sladko je bilo grozdje — ah! In zobala sem to sladko grozdje in ko sem se zbudila, ni bilo sladkega grozdja. Ni bilo sladkega grozdja, to ti rečem! A na trgu ga je dosti v polnih košarah, in ti mi ga lahko kupiš, ker imaš denarja!“

Da, tako mi je pripovedovala Vehatova Ivanka.

Pa sem si mislil: Deset vinarjev več ali manj! In sklenil sem, da kupim Ivanki grozdja.

In ko sva šla na trg, sva zagledala pred županovo hišo kup otrok. In kaj so počeli? Eden je imel v roki Abecednik, drugi tablico, tretji računico, četrti podobe in tako dalje. Vsak je imel nekaj v roki, vsak je imel nekaj opravka.

„Poglej, Ivanka!“ sem dejal, „poglej, kako so pridni.“

„Pa sedaj ni šole, pa se vendar uče,“ meni Ivanka.

„Seveda ni šole. A ker so pridni otroci, bero in računajo, da ne bodo vsega pozabili in da jim lepše preide svobodni čas.“

„A, tako!“

„Da, tako, tako!“

„Vidiš, in jaz bom tudi tako pridna drugo leto, ko bom začela hoditi v šolo!“

„Seveda boš morala biti pridna.“

„Tako bom pridna, da bo kaj. In moja mamica bodo veseli, in moj atek me bodo radi imeli,

in tako bo lepo, da bo kaj! In kupili mi bodo lepo torbico, in v novi obleki pojdem v šolo in poleti bom nosila širok slamnik, pa nove čreveljčke bom tudi imela in pa tako lepo pisan predpasnik, da bo kaj, to ti rečem! In v cerkvi bom brala iz mašne knjižice, in lase mi bodo

mamica prevezali z lepim modrim trakom. In če bo deževalo, pa bom razpela dežnik in pozimi bom imela toplo volneno krilce in ko bom prišla popoldne iz šole, bom dobila kos kruha, pa še kaj zraven. In zvečer bom molila in pojdem spat. In ko bom zjutraj vstala, bo tako lepo, da bo kaj! In gospodična učiteljica me bodo naučili plesti nogavice, in gospod škof me bodo birmali. A ko

bo četrtek in nedelja, bom lepo spisala naloge, ob petkih pa bomo jedli štruklje. Saj jih jemo že sedaj, pa bi jih potlej ne? O, tudi potlej jih bomo, in tako bo lepo, da bo kaj! In svojo punčko bom zjutraj lepo umila in oblekla, pa me bo čakala doma v kotu, dokler ne pridem opoldne iz šole. In potlej bom učila tudi njo in kadar bom velika in stara dvajset let, pa bom pomagala mami v kuhinji mleti kavo in kadar bom še večja, pa bom učiteljica. In vse bo tako, to ti rečem! In trgala bom rožice, ki jih imam tako rada, in moj kanarček bo pel v kletki, in mucika se bo grela na solncu. Jojmene, tako bo lepo, da bo kaj! In k stričku pojdem in mu porečem: „Dober dan, striček! Ivanka pa hodi v šolo!“ — In striček bo vesel in zapregel bo konjiča, in peljala se bom z njim na njivo. Tam pa bomo kopali krompir, in metulji bodo letali po zraku. Jaz pa za njimi, jaz pa za njimi...“

Tako-le mi je pripovedovala Ivanka. In prišla sva prav kmalu do grozdja.

V tem pride po trgu moj prijatelj in me prosi, naj grem z njim na izprehod.

Jutro je bilo lepo, sveže. Solnce je razlivalo po zemlji prve tople žarke. Nebo je bilo jasno kot zrcalo. Šel sem torej s prijateljem. Prej pa sem dal prodajalki denar in naročil sem Ivanki, da mora precej domov.

Obljubila mi je.

Odšla sva s prijateljem venkaj pod milo nebo.

Ivanka pa je privzdignila beli predpasnik, in prodajalka je nasula vanj lepega, sočnega grozdja.

Vesela je pohitela Ivanka domov, a tukaj jo je izkupila. Mamica se je prav močno ujezila. In kaj bi se ne? Ivanka je imela lep in čist predpasnik, a je pustila, da je vanj nasula neprevidna prodajalka grozdja, ki je premočilo in pomazalo Ivankino obleko.

„Ali ti nisem pravila, Ivanka, da čuvaj obleko?“ jo je karala mamica. „Takoј mi deni grozdje v košarico in za kazen ga ne smeš nič zobati!“

Ivanka je bila ubogljiva in takoј je slušala mamico. A hudo ji je bilo, strašno hudo, in debela solza ji je prilezla na ličece. Žalostna je sedla na hišni prag in tožno je gledala po trgu.

* * *

In ko sem se vrnil z izprehoda, je še vedno samevala Ivanka na hišnem pragu, in videl sem njene objokane oči in precej sem vedel, da se ji je nekaj pripetilo. Ko sem jo vprašal, kaj ji je, mi je vse po pravici povedala. Tolažil sem jo, da ne bo mamica več huda, če jo prosi oprostčenja.

Ivanka je bila dobrega srca, in to jo je strašno bolelo, ker je ujezila svojo dobro mamico.

In dejal sem ji: „Pojdi, Ivanka, pojdi precej k mamici, ji lepo poljubi roko in ji reci, da ne boš nikdar več umazala obleke.“

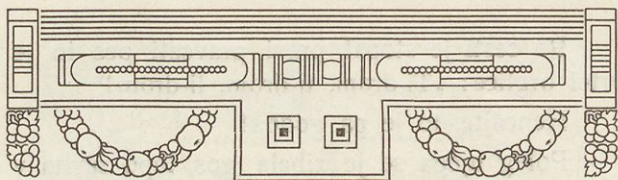
In Ivanka — kakor rečeno — je bila ubogljiv otrok in precej je vstala, šla k mami, ji poljubila roko ter jo zagotovila, da ne bo nikdar več umazala obleke.

Mamica ji je seveda takoj odpustila, Ivanka pa je pozobala grozdje.

* * *

Danes je Ivanka v resnici pridna in poslušna. Zna že brati, pisati in računati. Tudi nogavice že plete in skrbno pazi, da si ne umaže obleke.

Iz devete dežele.

o sem potoval, sem došel tudi v deveto deželo, ki se razprostira za deveto goro.

Truden sem bil in upehan. Legel sem za plot, da se odpočijem. Gledal sem okolo sebe ...

Cudna je ta deveta dežela!

Kdor izgubi vinar, ga lahko najde, če ga išče. A jaz ga nisem izgubil. In veste, zakaj ne? Zato ne, ker sem potrošil vse do zadnjega, preden sem prišel tja.

Pa to je postranska reč! Povem vam rajši kaj drugega.

Ko sem tako-le malomarno ležal in gledal okolo sebe, kar začujem, da prihajajo po cesti ljudje. Ljudje? O, kosmata kapa, saj to niso ljudje!

Po cesti je stopal pravi pravcati pes in je vrtel orglice: „Ti-drom, ti-drom, ti-drom!“

Hencajte, to je pa godba!

Poleg njega se je zibala gos, lepo zavita v pisano ruto, ki je izpod nje mahal kos papirja. Ta je bil počečkan s čudnimi kljukami.

„Ga, ga, ga!“

Ta-le gospica pa lepo poje, sem si mislil.

Ko prideta na trg, se ustavita. Na drog, ki je stal ob leseni koči, obesi pes Rentač — tako mu je bilo ime — poslikano platno in začne klicati: „Haló! Pridite semkaj! Godel bom in pel, in moja spremljevalka, slavna pevka gospica Gaga, bo tudi pela. In čuli boste strašno zgodbo o psičku Kradežu in o muciki Sladici! Haló! Vsak plača pol počenega groša ali tri zahvalne besede. Le vkup, le vkup, dokler je še dan in lepo vreme! Haló, haló!“

In Rentač se odkrije in postavi klobuk predse, da bi vanj deževali počeni groši in zahvalne besede.

In po cesti pricencata gospodek Drdr in gospica Mijavmijav.

„Pa začnimo!“

Napel sem ušesa in poslušal . . .

To je bilo petje, jojmene!

Gaga je pela z visokim in čistim glasom, Rentač pa je vrtel orglice, pritiskal bas in kazal s šibo na poslikano platno.

No, pa čujte to žalostno zgodbo o psičku Kradežu in muciki Sladici!

Šla sta Kradež in Sladica,
koder pot drži,
a na zidu klobasica
lepa se suši.

Ali mati krčmarica
spala ni takrat,
kri je šinila ji v lica:
„Ha, le čakaj, tat!“

Ah, kako oba zamiče
ta vabljiva reč!
In Sladica brž zakliče:
„To je meni všeč!“

Brž je stekla po vojaka,
rekla mu tako:
„Lepo delo tam te čaka,
pojdi brž z menó!“

Kradež, kar po lestvo steči,
nič se bati ni!
Krčmarica zdaj pri peči
trdno, sladko spi.“

Jedla Kradež in Sladica
še sta zadnji kos,
takrat stopi pa pravica
jima že pred nos.

Kradež vzame klobasico,
dá Sladici jo:
„Ti si vzameš polovico,
druga zame bo.“

Brž Sladica jo pobriše,
Kradež od strahú
omedli in komaj diše,
joka: „Hu, hu, hu!“

Krčmarica mu zaveže
žalostne oči,
a vojak po puški seže
in ga ustrelí.

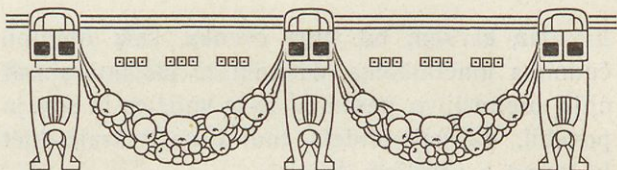
* * *

Verjemite, tedaj sem se zjokal na ves glas!
Gospodek Drdr je vrgel v Rentačev klobuk cekin,
gospica Mijavmijav pa je dala Gagi novo žogo,
da bi se z njo igrala, če bi ji bilo kdaj dolgčas.

Jaz, ki sem bil brez cvenka, sem obljubil čudnima umetnikoma, da bom za plačilo zapisal njihju pretresljivo pesem v to-le knjižico in sem ju povabil, da naj prideta tudi v naše kraje, kjer ju bomo z veseljem sprejeli.

Rentač mi je dejal, da mi bo že še prej pisal. A do danes nisem dobil od njega nobenega pisanja. Morda je že name pozabil. Kaj ne bi — tak umetnik!

Na stara leta.

I.

ili so časi, ko ni bilo treba vsakemu hoditi v šolo. Takrat tudi ni bilo toliko učilnic, kolikor jih imamo dandanes, ko skoro ne bo vasi, da bi bila brez svoje šole. Dobri in skrbni starši, ki so ljubili svoje otroke in ki so jim želeli, da bi se jim dobro godilo na zemlji in da si bodo mogli potem, ko jih več ne bo, sami s poštenim delom in z znanjem služiti kruh, so si prizadevali, da so se naučili otroci branja, računanja in pisanja. Po uro daleč in tudi še dlje so hodili otroci v šolo, kjer so si bistrili duha in blažili srce.

In ko so se vračali domov in pripovedovali staršem, koliko lepega in koristnega so se naučili v šoli — o, kako so bili veseli njih dobri

starši! Izpodbujali so svojo deco, da naj vedno tako vztraja pri učenju, da bo to vsem v največje veselje, a otrokom samim v največjo korist.

Seveda so bili taki učenci in take učenke v veliki večini otroci ubožnih staršev. Ko je odpravljala zgodaj zjutraj svoje ljube otročiče v šolo, je potisnila mamica v torbico, sešito iz domačega platna, svojemu sinčku ali svoji hčerki kos črnega kruha, da si lahko z njim potolaži želodček, kadar se začne oglašati ta lačni sitnež.

„Lepo poslušaj v šoli, da se kaj naučiš!“

In hajdi! Po beli cesti je veselo hitela proti šoli mlada četa pridnih učencev in učenk!

Kadar je bilo lepo, toplo vreme, takrat ni bilo otrokom nič hudega. Ali kadar je prišla zima, huda in mrzla, takrat je bila žalostna taka hoja! Pa dobri starši so že poskrbeli, da niso preveč zmrzavali ti mladi učenjaki. Pritrgavali so si sami od ust, da so mogli otroke toplo oblačiti in obuvati. In dečki so potisnili kučme na ušesa, zavihali ovratnike in stiskali roke v žepe. Deklice so se tesno zavile v tople robce in si omotale vrate, da jim ni mogla ostra sapa do živega. In veselo so jo brisali po zasneženi cesti. In prav nič jih ni zeblo, samo nosek se je nepotrpežljivo vihal v strupenem mrazu, a končno se je tudi on privadil zimi. A v topli šolski sobi ni nihče mislil na zimo in mraz.

Pa je zopet prišla pomlad, lepa in cvetoča, in konec je bil zimskemu trpljenju. Po svežem,

toplem zraku so prepevale ptičice, in ob poti so cvetele in dehtele nebrojne cvetice. Bilo je zopet lepo, tako silno lepo! Otroci so prihajali v šolo veselega srca in zdravega lica. In prinašali so s seboj šopke poljskih cvetic, ki so jih nabirali spotoma ter so jih poklanjali gospodu učitelju: „To je vaše . . . to je vaše . . . to je vaše . . .“

In bili so veseli vsi skupaj, tako srčno veseli!

II.

Tako je bilo tudi z otroki v Radovici, v vasi tam nekje na Dolenjskem. Do bližnje šole je bilo več kot uro hodá. A moralo je priti kaj posebnega, da bi bil kdo zamudil šolo.

Bil je pa tudi tamkaj posestnik Tone Boldrež, ki mu je prinesla vinska kupčija lepih denarcev. Sezidal si je prav gosposko hišo in otvoril v nji gostilnico. Po griču, ki se je spenjal za hišo, je rasla vinska trta, ki se je upogibala vsako jesen pod pezo lepih, sočnih grozdov. Njegovo imetje je raslo, a z njim je raslo tudi brezskrbno življenje.

Imel je Tone Boldrež edino hčerko Katarino, ki pa je bila jako razvajena. Mati ji je pekla mlečni kruh, a oče ji je kupoval pisanih robcev in bogatih igrač. A v šolo je ni pošiljal.

„Moja Katarina bo imela dovolj denarja in ni treba, da bi obiskovala z drugimi vaškimi paglavci šolo! Denar — ta je sveta gospodar! In moja Katarina ga bo imela dovolj!“

Tako je govoril Tone Boldrež!

In ko so odhajali zjutraj vaški otroci poleg Boldreževe hiše v šolo, jih je gledala Katarina skozi okno ter se jim smejala. Večinoma pa je takrat še spala.

A otroci se niso zmenili za njen smeh, nego so šli veselo svojim potom. Ko pa so se popoldne vračali iz šole domov, se je Katarina igrala na tratini pred hišo s svojimi punčkami. A otroci so jo dražili: „Katarina, na to knjigo, pa beri!“

In zopet drugi: „Katarina, na računico, pa računaj!“

In zopet tretji: „Katarina, na tablico, pa za-
piši svoje ime!“

A Katarina se je ujezila, in posilil jo je jok: „Pustite me v miru, tepci! Meni ni treba ni branja ni pisanja ni računanja! Vsega imam dovolj, vi pa nimate ničesar!“

In oglasila se je mati iz hiše: „Poberite se stran, berači! Naša Katarina bo izhajala tudi brez teh neumnosti!“

Pograbila je metlo v kuhinji, a otroci so jo pravočasno odkurili vsak proti svojemu domu.

III.

Minevala so leta. Katarina je rasla, z njo pa je rasla tudi ošabnost in lenoba. A glava ji je bila prazna. Za nobeno delo ni bila. Niti kuhati se ni naučila. Mati se je starala. Prihajala je od dne do dne slabejša.

„Katarina, daj, daj, pomagaj mi pri delu!“

„Jaz že ne bom delala, jaz ne! Denarja imamo dovolj, in ni treba, da bi se delali žulji na moji mehki dlani!“

In Katarina ni hotela delati.

Drugi otroci pa, ki so že dorasli šoli, so bili pridni in delavni. Ta je bil rokodelec, oni umen gospodar, tretji je šel v mesto služiti. Dekleta so pomagala doma ostarelim materam ali pa so si šla iskat v bližnje mesto kruha. Ta je bila šivilja, ona perica, tretja kuharica . . .

Katarina pa je lenuharila doma. Pohajala je iz sobe v sobo, v klet, v kuhinjo . . . Prihajalo ji je dolgčas. Polegala je po tratini in malomarno gledala, kako plavajo oblaki pod nebom. Kadar pa se ji je zazdelo, je šla v svojo sobico, pregledovala svoje obleke, pomerjala naglavne robce, obešala okrog vratu koralde in zdehala od dolgega časa. Družbe ni imela nobene, nihče ni maral za oholo in leno Boldreževo Katarino.

Oče in mati sta bila žalostna svoje Katarine. Opazila sta, kako sosedje skomizgajo z rameni. In tudi samima se je zazdelo, da vse to Katarinino početje ne bo imelo dobrega konca.

Prišli so za vinogradnike žalostni časi. Trtna uš je napadla plemenite korenine vinske trte in jih razjedla do pogube. Tudi Tonetu Boldrežu je uničila ta najhujša sovražnica trtja vse vinograde. Praznili so se sodi njegove vinske zaloge, a z denarjem, kar si ga je priščedil, je živel še dalje

dobro in v izobilju. Ni mu prišlo na um, da bi zasadil prazne in opustošene vinograde z ameriško trto. Odlašal je od leta do leta — a končno je bilo prepozno.

Uboštvo je šlo proti njegovemu domovanju. To je čutila žena, mati Katarinina. Začela je boleti, in zima jo je pobrala. Katarina je ostala sama z očetom. Zavladala je v Boldreževi hiši samota in puščoba. Pred njo se niso več ustavljali vinski kupci, in iz prazne kleti ni bilo več čuti veselih zdravic.

Boldrežu ni bilo več izhoda iz stiske. Dvignil je iz hranilnice zadnje denarje. Dva stotaka je pustil Katarini, z ostalim denarjem se je odpravil v Ameriko, rekoč hčeri: „Tamkaj si poiščem službe. Kadar jo dobim, ti pišem, da prideš za menoj.“

Pisal je hčeri enkrat, dvakrat... Pisal ji je, kako težko mora delati v rudokopu. A čez pol leta je dobila Katarina iz Amerike obvestilo, da se je zgodila v onem rudokopu velika nesreča: podrl se je kameniti strop in podsul uboge rudarje. Med ubitimi pa je bil tudi Tone Boldrež!

* * *

Boldreževina je danes podrtija. V kleti, ki je še najbolj ohranjena, prebiva ona — Katarina. Stara je že, in pamet ji je potemnela. Ob be-raški palici hođi od hiše do hiše in prosi grižljaja kruha. Dajejo ji ga oni, ki se jim je v mla-

dih letih posmehovala, ko so odhajali v šolo. Ali srce ji je težko in bolno! Bridko čuti pezo prosjačenja. Pred oko prihajajo Katarini njena mlada leta, ki so bila tako močno brezskrbna, a ki so minila tako silno naglo. Kako ji je strašno hudo! Neizmerno kesanje se ji zbuja v prsih. A prepozno je, vse je že prepozno!

Ali najtežje ji je, kadar se spominja materinih besed: „Katarina, daj, daj, pomagaj mi pri delu!“

Ali Katarina ni hotela delati. Zdaj bi, pa ne zna in ne more. Prišla so stara leta. —

Dostikrat jo vidijo vaščani, kako kleči v mraku ob materinem grobu ter kliče s solzami: „O, mati, naj pridem kmalu za vami!“

V Radovici imajo tudi že lepo šolo. Veselje navdaja človeka, ko gleda, kako radostno hodi dan na dan ukaželjna vaška mladina v lepo učilnico.

Vsako jutro sedi ob cesti beračica Katarina, gleda z zamišljenimi, trudnimi očmi vaško šolsko mladino in — joka . . .

Brez doma.

I.

zvoniku cerkve sv. Katarine na Skalah je odbila ura deset. Tiha noč je že pokrivala spečo prirodo, in vaščani, utrujeni od težkega dela, so se priporočili v božje varstvo in poplegli k sladkemu počitku.

Nad vasjo je vladal skrivnosten mir, samo tam od krčme imovitega Antona Seljana se je slišalo hripavo kričanje ponočnih pivcev.

Trije možje so sedeli okolo mize in pili žganje. Prvi je bil Andrej Balant, velik mož, ki se mu je pa že na licu poznalo, da preveč pije te strupene pijače. Pred nekaj leti je bil še trden kmet in bi bil lahko še zdaj, a pijančevanje mu je vzelo vse veselje do dela.

„Kjer ni dela, ni jela“, pravi pregovor. Tako je bilo tudi pri Balantovih. Kjer je vladala poprej sreča in blaginja, sta se kazali zdaj siromaštvo in beda; kjer je poprej živelo vse v miru, tam je zdaj nastajal često prepir.

„Andrej,“ je rekel mož, ki je sedel poleg Balanta, „Andrej, pojdi domov, ker imaš ženo in otroke, ali pa daj še za žganje!“

„Kaj bom hodil domov,“ je odgovoril Andrej, „doma mrjo ljudje. Daj še žganja, Anton, dosti ga daj in najboljšega!“

„To je moška beseda, Andrej!“ ga je hvalil tretji v njih družbi.

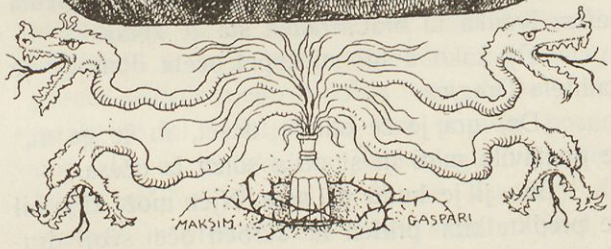
„Toda to ti rečem, Anton,“ je dejal zopet Andrej, ko je prinesel Seljan žganja, „plačal ti ne bom nocoj, zakaj nimam več okroglega v žepu. Potrpi, da kaj prodam, potem bova vse poravnala.“

„Hm, dosti je že dolga, Andrej,“ je opomnil Seljan, „pa vendar bodi še za nocoj. Toda glej, da mi kmalu plačaš!“

Nič prida mož ni bil Anton Seljan. Namesto da bi ljudem branil ponočevati, je videl to še celo rad, ker je vedel, da mu ponočevanje donša največ dobička, ker ljudje, ki so že tako daleč zabredli, ne gledajo na vsak krajcar in pijo toliko časa, dokler je kaj okroglega v žepu. Kadar pa že poslednji vinar poženo po grlu, takrat pa pijo kar tako — na kredo, in Antonu Seljanu je bilo tako najbolj po volji, zakaj on je že skrbel, da mu nihče ni ostal dolžan. Res, nič prida mož

PRI BALANTU

MAKSIM

GASPARI

ni bil ta krčmar; ni gledal na to, kaj je pravo, kaj ni pravo, ampak bilo mu je le do tega, da si je množil svoje imetje.

Oblastno je stopal po sobi gorindol.

„Kdaj boš plačal?“ je vprašal zopet Balanta.

„Kdaj?“ je zakričal Balant, „plačal ti bom že — če ne, pa mi prodaj hišo — kar hočeš, vse mi prodaj, samo žganja mi daj, Anton!“

„Prodali ti bodo hišo, Andrej,“ je dostavil njegov sosed, „potem boš pa prosjačil.“

„Kdo bo prosjačil?“ je vprašal jezno Balant, „ti boš prosjačil, pa ne jaz! — Hej, pijmo, možje, pijmo! Holala! . . .“

In zopet se je razlegalo v mirno vas tam od krčme Seljanove hripavo kričanje ponočnih pivcev.

Na koncu vasi je stala Balantova hiša, ki je v nji še gorela luč. Za mizo je sedela objokana Balantova žena Marjeta in brala v debeli molitveni knjigi. Nji nasproti je sedela njena starejša hčerka Dragica in pletla nogavice. Dragičina sestra Ivanka in brat Franek sta že spala.

„Oj, kako dolgo ni zopet očeta domov,“ je zaihtela Dragica.

„Da, ura je že odbila deset, in še ga ni,“ je dostavila mati in si otrla solzo iz očesa.

Bilo ji je hudo pri srcu. Njen mož, ki je bil še predkratkim priden in skrben oče svoji družini, se je vdal pijančevanju, zanemarjal gospodarstvo in tako zapravljajal imetje, ki si ga je pridobil z velikim trudom.

Dragico je premagal spanec. Delo ji je padlo iz rok, in zadremala je pri mizi. Mati se ni mogla več vzdržati joka. Pokleknila je pred razpelo, ki je viselo v kotu za mizo, in polglasno molila: „O, večni Bog, dodeli mi to milost, da se povrne moj mož zopet na pravo pot. Daj, da bo zopet skrben gospodar in dober oče svojim slabotnim otročičem!“

Vstala je nekoliko potolažena in zbudila Dragico. „Pojdi v posteljo, Dragica,“ je rekla, „saj jaz tudi grem. Bogve, koliko časa bi morali še čakati.“

Šli sta k počitku. Dragica je kmalu zaspala, a mati ni mogla spati. Čula je, ko je prišel mož pozno v noči domov. Bilo ji je hudo, a molčala je. Šele proti jutru je zaspala.

II.

Res, tako ni moglo iti dalje. Ako je kdo še tako imovit, mu naposled vendar poide vse, ako le zapravlja in ne dela ničesar. Balant ni niti za las krenil s svoje krive poti. Nič niso pomagale goreče prošnje njegove dobre žene. Ko se je storil mrak, je šel k Seljanu in tam popival pozno v noč. Da se je tako manjšalo njegovo imetje, je lahko umljivo. Prodal je že vse, kar se je dalo prodati, in preden si je mislil sam, ni imel nič več drugega kakor zadolženo hišo. Vse njegovo posestvo je prišlo Seljanu v roke. Zdaj je bil pravzaprav on gospodar na Balantovem posestvu

in Seljan bi ga lahko izgnal po svetu, kadarkoli bi hotel.

Marjeti je bilo jako težko, ko je morala gledati, kako razpada lepa kmetija. A naj bi bilo vse v božjem imenu, ako bi bili le že preskrbljeni otroci. Da, ti ubožni otroci! Vsi so bili še majhni — Franek še celo ni hodil v šolo — in slabotni. Za delo ni bil nihče sposoben, da bi materi vsaj toliko pomagal, da bi ji ne primanjkovalo vsakdanjega kruha. Oj, kako je bilo časih hudo materi, ko ni mogla dati kruha lačnim otročičem!

Andreja Balanta niso genili upadli obrazki lačnih otrok niti solze trpeče Marjete. Navadil se je toliko pijančevati, da se mu ni zdelo več mogoče začeti pošteno živeti. Niti misliti ni več mogel trezno.

„Kaj bo, kaj bo,“ je tožila mnogokrat Marjeta, „ako nas Seljan požene po svetu? Kaj bo iz ubožnih otročičev?“

Bilo se je res tega bati, zakaj Seljan je bil trdega srca, in njegova sestra Jera, ki je živela pri njem, je bila ravno tako neusmiljena proti siromakom.

Od prevelikega pijančevanja je začel Andrej Balant bolehati. Od dne do dne so slabele njegove telesne moči; kakor senca je lazil okolo. Morda bi bil še ozdravel, ako bi pravočasno opustil pijačo, a ker ni odnehal, je končal že zgodaj svoje življenje. Jeseni je umrl. Skromen je bil njegov pogreb, a vendar je bridko plakala

BREZ DOMA:

zapuščena Balantova rodovina, ko so zagrnili njegov grob.

III.

Ostala je Marjeta sama s svojimi otroki — prava sirota! — Pod milim Bogom ni imela ni toliko več, da bi mogla plačati pogreb. Sklenila je iti k Seljanu prosit ga, naj ji posodi vsaj toliko denarja, da bo mogla pokriti stroške in si omisliti najpotrebnejših stvari. Delala bo potem s podvojenimi močmi, da bo lahko kmalu poravnala vse dolgove.

Pri Seljanu je bila sama Jera doma, ko je prišla Marjeta iskat pomoči.

„Kaj bi rada, Marjeta?“ jo je ogovorila Jera.

„Z bratom bi rada govorila,“ je rekla Marjeta.

„Ni ga doma. Sicer pa ni treba nič prosjati pri nas. Brat je že dosti zaupal tvojemu možu, tebi ne bo več ničesar. Glej, da se kmalu spraviš iz hiše, ki je naša!“ je govorila prevzetna Jera in odšla od Marjete.

Kaj je bilo storiti Marjeti? Znala je, da so Seljanovi brezsrčni, a sklenila je še enkrat pozkusiti.

Ko je prišla drugi dan zopet k Seljanu, je dobila Antona doma ter mu razodela svojo prošnjo.

„Niti vinarja ti ne dam!“ je Anton zakričal osorno.

„Ali vsaj mojih otrok se usmilite,“ je prosila Marjeta.

„Nič! Iz hiše se mi spravi! Svet je velik — boš že kje preživljala sebe in svoje otroke!“ je rekel odločno Seljan.

Marjeta je plakala. A te solze, ki bi omečile kamen, niso omečile trdega Antonovega srca. Marjeta je morala iti iz hiše, kjer je preživela toliko veselih in žalostnih dni. — To vam je bil žalosten dan! Bridko so jokali zapuščeni otroci z žalostno materjo, ko so odhajali iz vasi — pregnani od trdosrčnega človeka.

Morda bi bila dobila Marjeta kje drugod v vasi pomoči, a ni hotela iti več nikamor prosit: bala se je, da ji tudi drugi odreko svojo podporo.

Dragica je nesla v bornem svežnju vse, kar jim je še ostalo.

„Kam gremo, mati?“ je vprašal spotoma Franek.

„Bogsigavedi kam,“ je odgovorila mati.

Prišli so do znamenja na griču. Tu so obstali. Mati se je ozrla še enkrat proti vasi, sklenila roke in bridko zaplakala. Dragica je neprestano tožila; Franek je pokleknil in se stisnil v materino krilo, sklenivši svoje ročice; Ivanka pa je plašno gledala v svet, kamor jim bo zdaj odpotovati.

Pod gričem je imel Seljan svoje polje. Jera je ravno žela na polju, ko je ugledala nesrečno četvorico pod križem. Zlobno veselje ji je pol-

nilo srce, ko je videla toliko nesreče, toliko bridkosti!

„No, Marjeta,“ je zaklicala s polja, „pa srečno hodi in glej, da nas ne boš več nadlegovala!“

Marjeta ni Jeri ničesar odgovorila, ampak vzdihnila je globoko in rekla otrokom: „Molimo, otroci, da nas očuva Bog!“

Razjasnilo se je v onem hipu nebo, ki so ga dotlej preprezali črni oblaki, kakor da bi hotelo potolažiti nesrečne izgnance.

Nekako okrepčani in potolaženi so vstali izpod križa in šli dalje po prašni cesti — ne da bi vedeli, kam jih dovede pot.

IV.

Do sosednje vasi je bilo dobro uro hodá. Utrujeni so že bili Balantovi, ko so zagledali oddaleč zvonik vaške cerkvice. Spotoma se je spomnila Marjeta na svojo prijateljico, ki je imela posestvo v vasi, kamor skoro pridejo. Nji je umrl pred nekaj leti mož, in odtakrat je sama gospodarila. Sklenila je torej Marjeta, da pojde najprej do nje, morda ji ona kaj pomore.

Veselo je sprejela prijazna žena Marjeto in njene otroke, a vendar se ji je zdelo čudno, kako da jo je v tem času obiskala.

Sočutno jo je pomilovala, ko ji je Marjeta povedala dogodke, ki so nam že znani.

„Nikamor ne pojdeš,“ je rekla Marjeti, „tu ostani s svojimi otročiči. Kruha nam ne bo

primanjkovalo. Skupaj bomo delali in skupaj živeli.“

S kako radostjo je sprejela Marjeta prijateljčino ponudbo! Sama ni vedela, kako bi se ji zahvalila. „Bog ti plačaj,“ je rekla s solznimi očmi.

A dobra prijateljica je bila vesela, da ji je bilo moči pomagati nesrečni Marjeti in njenim otrokom, zakaj vedela je, da je dolžnost vsakega človeka, pomagati svojemu bližnjemu.

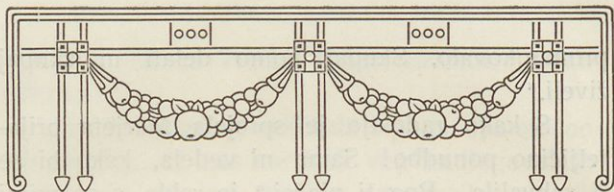
Pozabljeno je bilo hipoma vse trpljenje.

* * *

Trdosrčni Seljan ni ostal brez kazni: še tisto jesen mu je pogorelo vse posestvo, in pripoznati sta morala mož in njegova sestra, prevzetna Jera, da ni nič nestalnejšega na svetu kakor bogastvo, odvzeto onemu, ki je ubožen in potreben pomoči. Seljan se je kesal svojega življenja in bi rad poravnal, kar je zakrivil, a ni mu bilo več mogoče.

Marjeta pa je čakala pri svoji prijateljici sivo starost v krogu pridnih otrok.

Spomenik ob poti.

ospodar je bil Primož Logar, da malo takih. Svoj dom je imel v Rozalni vasi, in kaj lepo je bilo njegovo posestvo: lepa zidana hiša ob gladki cesti, za hišo velik hlev, ki ni bil nikoli prazen, poleg hleva prostorna žitnica in še nekaj drugih gospodarskih poslopij. Okolo teh poslopij je bil velik vrt s košatim sadnim drevjem, a za vrtom polje in travniki. Malo je bilo v vasi takih gospodarjev kakor Primož, ki bi imeli toliko rodovitega polja in vse tako blizu skupaj.

Imel je Primož tudi gostilnico in ta mu je tudi nekaj donašala, ker je bila edina v vasi. Tega sicer ne smete misliti, da bi bili vaščani prepogostokrat zahajali v njegovo gostilnico, a prišli so vendar tuintam pod večer k Primožu,

da so se pogovorili o tem in onem. Primož Logar je bil vedno na dobrem glasu, da toči pristnega Metličana. Gostilnico je oskrbovala njegova žena Rotija, ki je bila obče spoštovana kot poštena in skrbna gospodinja. Pomagala ji je ob velikih praznikih, kadar je prišlo po več gostov iz bližnjega mesteca k Logarjevim, njena starejša hčerka Marica.

Maričina sestra Anica, ki je jeseni začela hoditi v šolo, se je vedno držala matere in se povečkrat vtikala v taka opravila, ki ji niso bila nič mari. A vendar je bila Anica ljubeznivo dekletce. Učila se je pridno in kadarkoli je prišla iz učilnice domov, je pripovedovala materi, koliko lepega je slišala v šoli.

Logarjev sin Ivanek je bil vedno pri očetu. Hodil je z njim po polju in travnikih, spomladi je sadil mlada drevesca, oskrboval stara ter gonil živino na pašo. Priden sin je bil to in bilo se je nadejati, da bo nekoč dober gospodar.

* * *

Bilo je jeseni. Logarjevo polje je dobro obrodilo, in z veselim srcem je spravljal oče Primož poljske pridelke domov. Hvalil je Boga, da je očeval njegovo polje vsake uime in mu tako bogato poplačal njegov trud. S ponosom je obiral Ivanek preobložene hruške in jabolane na vrtu, ki jih je spomladi pridno oskrboval. Vsvesti si je bil,

da ni delal zaman in se zdaj sme veseliti sadu svojega dela.

Nekega večera je sedela Primoževa družina pri večerji. „Hvala Bogu,“ je dejal oče Primož, „delo na polju je opravljeno.“

„Že dokaj let ni bila jesen tako bogata kakor letos,“ je dostavila mati Rotija.

„Res je to,“ je pritrdil Primož, in tudi Anica je prikimala z glavico v potrdilo.

„Ali nekaj me skrbi,“ je začel za nekaj časa zopet Primož, „vina je že malo v kleti. Treba bo napreči in iti ponj.“

„Zdaj vendar ne pojdeš,“ je odgovarjala mati, „za zimo ga bo že še, pojdeš rajši spomladi.“

„Na pomlad bo drugega dela preveč,“ je dejal Primož, „a zdaj imam dovolj časa in najbolje bo, ako se takoj preskrbim z vinom. Do Metlike ni daleč, in če grem takoj jutri, se vrnem v dveh dneh domov.“

Mati Rotija, ki ni rada ugovarjala svojemu možu, je molčala nekaj časa, potem pa rekla: „Bodi torej! Pa pojdi po vino!“

Pri tem je ostalo. Drugo jutro je Primož zapregel v veliki voz tri konje ter naložil nanj nekaj praznih sodov.

„Pojutrišnjem proti večeru se zopet vidimo,“ je dejal, ko se je spravljal na voz, „pridni bodite, otroci, in slušajte mater! Ostanite zdravi vsi skupaj!“

„Pridni bomo, oče, pridni,“ so klicali otroci očetu, „le kmalu se vrnite in nam prinesite kaj lepega.“

Stisnil je oče še vsakemu roko in pognal.

* * *

Materi je bilo ves dan nekako tesno pri srcu : nikjer si ni mogla dobiti mesta. Ivanek in Marica sta takoj opazila materino otožnost in sta bila tudi nenavadno tiha. Samo Anica, to ljubeznivo dekletce, ki jo je oče najbolj ljubil, samo Anica je bila vesela kakor prejšnji dan, vesela kakor vsak, komur še ni minila doba veselih otroških let . . .

„Kaj vam je vendar danes, mati,“ je vprašal proti večeru Ivanek svojo mater, „da ste tako otožni in žalostni?“

„Oj, da bi le bil že oče doma,“ je dejala mati, „tako mi je hudo pri srcu, a sama ne vem, zakaj.“

„Saj se oče kmalu povrne,“ je odgovoril Ivanek.

„Bog daj,“ je zaihtela mati ter natihem prosila Boga, da ji očuva moža na poti.

Drugi dan se je že nagibal h koncu, a očeta še ni bilo domov.

Stoinstokrat je šla mati na hišni prag in gledala po cesti, je li ne prihaja Primož, a gledala je — zaman.

Odzvonilo je „Zdravo Marijo“, in zvezde so se že užigale na jasnem jesenskem nebesu, a Primoža še ni bilo odnikoder.

Skrbelo je mater vedno boljbolj. Ni se mogla premagati in je šla po poti proti onemu kraju, odkoder se ima pripeljati Primož. Prišla je do kraja, kjer se zavije pot v hrib. Srce ji je močnejše tolklo in — groza jo je izpreletela po vsem telesu, ko je zagledala na tleh v krvi ležati — svojega moža Primoža.

„Primož! Primož!“ je krčevito zakričala mati Rotija in omahnila na tla. „Ali živiš? — Ne, mrtev si, Primož, mrtev . . . Oh, Bog moj! Bog moj! . . .“ Izgubila je zavest in onemogla se zgrudila poleg mrtvega moža . . .

Za materjo so prihiteli tudi otroci na nesrečno mesto in se jokali za svojim dobrim očetom . . . Vkratkem se je raznesla po vsi vasi strašna novica, da je Primož Logar ponesrečil.

Ko je peljal vino po hribu nizdol, so se splašili konji in v divjem teku dirjali v dolino. Voz je zadel ob kamen pri cesti, se prevrnil na Primoža in mu zdrobil glavo.

Nekaj dni pozneje so pokopali Primoža. In tako je ostala mati brez moža, otroci brez očeta. — Oj, to je bilo zdaj bridko in žalostno življenje pri Logarjevih, kjer sta bili poprej tako lepo združeni ljubezen in sreča! Celo Anico je minila vsa veselost, ker tudi ona je čutila, da nima več dobrega očeta.

Večkrat je hodila z žalostno materjo, z bratom in sestro na pokopališče, pokleknila na očetovo gomilo in molila zanj, ki počiva pod zemljo.

* * *

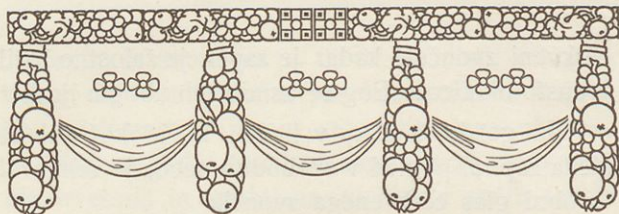
Bila je zopet pomlad. — Mati Rotija je dala postaviti na kraju nesreče lep spomenik: velik križ, ki je še danes žalostna priča one velike nesreče.

Prvo pomladno cvetje je objemalo križ ob cesti, in mnogoteri potnik, ki ga je zanesla pot mimo križa, je pokleknil na ozelenela tla, molil za dušo rajnega ter priporočal tudi sebe v varstvo božje.

Ko je pa v vasi odzvonilo „Zdravo Marijo“, je šla mati Rotija s svojimi otroci h križu ter ondi dolgo, dolgo molila za dušo prezgodaj umrlega očeta . . .

Tako so potekala leta. — Ivanek je zrastel v vrlega mladeniča ter se razvil v moža, ki je pridno oskrboval posestvo. Godilo se mu je dobro. Marica se je preselila v drugo vas ter postala dobra in skrbna gospodinja. Anica pa ni šla od matere nikamor. Rekla je, da ostane do smrti dobra njena hčerka. Bila je materi na njena stara leta tolažba in veselje. Vsak dan je šla z materjo k znamenju tam ob cesti ter se spominjala ljubljenega očeta.

Beraška vas.

1.

am v globeli, daleč ločena od sveta, se je razprostirala vas Kot, ki pa so jo ljudje običajno imenovali Beraško vas. Štela je le nekoliko ubornih, s slamo kritih hiš, ki so ponižno tičale ob ozki cesti.

Veliko znamenje je stalo začetkom vasi, na drugem koncu pa je slonela ob rebri cerkvice, vsa žalostna in zapuščena.

„Bog se usmili teh ubogih ljudi!“ sta nemo klicala križ in cerkev.

Polje okrog vasi je bilo neplodovito, posejano s kamenjem, ki ga je bilo deževje navalilo s hriba v globel. Podobno je bilo bolj puštinji nego rodovitni zemlji. Vsepovsod je ležala žalost in osamelost. Nikjer ni bilo čuti veselega glasu. Še

cerkveni zvonček, kadar je zapel, je žalostno tožil v pusto okolico: „Bog se usmili teh ubogih ljudi!“

Iz gozda tamkaj v hribu, ki je kot zelena stena zapiral pogled v svobodno nebo, je odmeval turobni glas cerkvenega zvončka . . .

Vaščani, ubogi ljudje, so delali in trpeli, da niso umirali gladu. Vsi so bili trudni in upognjeni. Tiščalo jih je k tlom težko življenje. Kadar se je kdo izgubil v mesto, brž so vedeli meščani: „Glejte, ta je iz Beraške vasi!“

Na obrazu in obleki se jim je poznalo uboštvo.

A tam z griča kraj vasi, kjer je raslo prijazno, zeleno drevo, se je odpiral tako lep pogled v široki svet. O, srečno, blaženo drevo, ki si ga lahko gledalo noč in dan!

2.

Kakor odrasli ljudje, tako so bili tudi otroci vsi ubogi in žalostni. Nikoli se niso shajali k veselim igram, nič petja in kričanja ni bilo slišati ob hišah. Le tuintam se je oglasil plašan jok lačnega in raztrganega otroka. V uboštvu rojeni so tudi živeli v uboštvu, dokler niso stopili na trnjevo pot svojih roditeljev, ko so ti izmučeni omahnili v grob ter ostavili otrokom žalostno dedščino — trpljenje in pomanjkanje.

Šole niso poznali. Daleč je bilo do mesta — a tedaj še ni bilo zakona, ki bi bil otroke silil v šole. Rod za rodom je živel enoinisto žalostno

življenje, in zdelo se je, da ne bo nikoli drugače, dokler se vsa Beraška vas ne sesuje na kup in kot velik grob vekomaj ne zagrne tega uboštva.

Saj so ljudje delali od zore v mrak; a zemlja, vsa izsesana in izrabljena, ni hotela roditi tečnih poljskih sadov. Vse, kar je dajala, je bilo suhotno in pritlikavo, in taki so bili tudi ljudje, pa tudi živina je bila taka. Če je vaščan prignal kravico v mesto na semenj, brž so vedeli kupci: „Glejte, ta je iz Beraške vasi!“

A tam z griča kraj vasi, kjer je raslo prijazno, zeleno drevo, se je odpiral tako lep pogled v široki svet. O, blaženo, srečno drevo, ki si ga lahko gledalo noč in dan!

3.

A vaščana Morata sin Andrejček, ves umazan in razcapan, ni bil tak, kakršni so bili njegovi vrstniki. Po postavi in obleki že — a tam notri v prsih, v srcu samem, v nemirnem tem srčecu, je bilo vse drugače.

Ali veste, kako je ptičici, drobni in plašni, kadar rumeni drevje in listje trepetaje pada na zemljo? Tedaj se zagiblje v nji čudovita moč, da vzame slovo od rodnega gnezda, da razvije šibko perut in se spusti na pot, na daleko in nevarno, in poleti tjakaj daleč v veliki svet — pa naj se zgodi z njo karkoli!

Glejte, tako je bilo z Andrejčkom! Andrejček — ptičica! Zagibala se je v njem čudovita moč,

da bi vzel slovo od domače grude in stopil na pot in odšel tja daleč v veliki svet!

Zjutraj, komaj je vstal, zvečer, preden je legel spat, je pohitel na grič k zelenemu drevesu in je gledal in gledal daleč tja, tja daleč, daleč, dokoder so nesle njegove oči. . .

Vračal se je dol v globel, ves žalosten in potrť, ker ni imel peruti, da bi jih ptičici enako razvil na drzno pot in dal slovo domači grudi!

Ah, tam z griča kraj vasi, kjer je raslo prijazno, zeleno drevo, se je odpiral tako lep pogled v široki svet. O, srečno, blaženo drevo, ki ga lahko gledaš noč in dan!

4.

Andrejček se je ojunačil in je stopil pred očeta.

„Oče,“ je dejal, „nič več ne morem ostati doma. Kar pojdem.“

Zavzeto ga je pogledal oče: „Kam pa?“

„Tja, kar naprej!“

„Za Boga,“ vzklikne oče, „še nihče ni šel iz naše vasi, pa bi hodil ti! Kar doma bodi kakor smo vsi drugi!“

Toda v Andrejčku je vstala čudovita moč — hrepenenje. Videl je žalosten obraz očetov in materin, a hrepenenje je bilo jačje od žalosti staršev. Zato je dal slovo domači grudi in stopil na pot in odšel tja daleč v veliki svet!

Ko je odšel Andrejček — bosopet in raztrgan — je bilo pri Moratovih, kakor da je vse izumrlo. Oče in mati sta žalostno posedala po hiši. Njiju oči so se ozirale na vse strani: iskale so Andrejčka, a ni ga bilo.

Po vasi se je zaznalo, da je Andrejček odšel z doma.

„Ta ni bil naš!“ so govorili ljudje. „Nihče še ni odšel iz naše vasi, samo on, Andrejček! On ni otrok naše vasi!“

In pozabili so nanj, preden je bil za tretjo goro. Vsi so pozabili nanj — samo oče in mati ne.

„Naš je bil — pa ga ni več!“

Kolikokrat so splavale oči tja gor, kjer se prevrne pot v dolino! Čakale so, da ga zagledajo, ko se vrne. A ni ga bilo. Ah, tam z griča kraj vasi, kjer je raslo prijazno, zeleno drevo, se je odpiral tako lep pogled v široki svet, ki je sedaj dom ubogemu Andrejčku. O, blaženo, srečno drevo, ki ga lahko gledaš noč in dan!

5.

Šel je Andrejček in je prišel v mesto. Truden je bil. Še nikoli ni hodil tako dolgo, zato so ga bolele noge, da jih je komaj prestavljal.

Mesto je šumelo pred njim. Andrejček je gledal s široko odprtimi očmi. Kam se naj obrne? Množice so vršale mimo njega. Ta in oni se je ozrl nanj. Proseče je pogledal Andrejček: „Usmilite se mene ubogega, ki me je hre-

penje odtrgalo od domače grude, a sedaj ne vem, ni kod ni kam!“

A nihče teh bogatih ljudi ni umel njegovega prosečega pogleda.

Morda si je mislil ta ali oni: „Glej, tudi ta je iz Beraške vasi.“ — A rekel mu ni ničesar; šel je dalje svojim potom.

Čim globlje se je potapljal v mestni vrvež, tem bolj osamelega se je čutil. Toliko ljudi, a nikjer nikogar, ki bi mu prijazno ponudil roko!

Začutil je v prsih bolečino, ki mu je stisnila srce. Še nikdar ni čutil take bolesti. Dvignilo se je nekaj v njem, nekaj mehkega in grenkega. V oči mu je sililo nekaj nepoznanega, da ni več mogel jasno gledati predse. Ves svet se mu je zdel, kakor da ga gleda skozi zaroselo šipo. In ko je potegnil z roko po očeh, da izbriše meglo z njih, je začutil, da so mu prsti mokri. Bile so solze.

Tako daleč je z doma in tako sam!

Tam pa z griča kraj vasi, kjer je raslo prijazno, zeleno drevo, se je odpiral tako lep pogled na rodno vas. O, srečno, blaženo drevo, ki jo gledaš noč in dan.

6.

Ustavil se je. Pred njim so se razprostirali vrtovi, mestni ropot je umiral za njim. Ali je došel na kraj mesta? Da! Tik ob cesti je stala pritlična hiša, kovaško kladivo je nabijalo v nji.

Enakomerno so odmevali udarci: „Bunk — bunk, bunk — bunk!“

Stopil je na prag in je gledal v kovačnico.

Predenj stopi mož, ves opaljen in zakajen: „Kaj bi, prijatelj!“ ga vpraša.

„Usmilite se me ubogega, ki me je hrepenje odtrgalo od domače grude!“ so prosili Andrejčkovi pogledi.

Kovač, sam truden in izmučen od težkega dela, je umel nemo govorico Andrejčkovih oči.

„Kajne,“ pravi, „kruha nimaš in strehe tudi ne? Bržkone si iz Beraške vasi.“

Andrejček je prikimal.

„Pa stopi k meni! Nič se ne boj! Siromaki smo si vsi bratje!“ reče mož.

In je vstopil in se najedel in naspal.

Drugi dan pa je bil kakor prerujen. Andrejček — ptičica! Hej, kako je bilo dobro, da je šel z doma! Nova volja je zrasla v njem, velika moč ga je ojačila. Dokazati hoče z delom, da je vreden prijaznosti, ki ga je sprejel z njo od težkega dela utrujeni kovač — njegov brat po siromaštvu.

Kako bo vihtel kladivo, da bo bobnelo daleč tja čez dolino in hrib, tja do griča kraj vasi, kjer raste prijazno, zeleno drevo in se odpira tako lep pogled na rodno vas. O, blaženo, srečno drevo, ki jo lahko gledaš noč in dan!

7.

V začetku ni bilo delo tako lahko, kakor si je Andrejček mislil. Ves je bil slaboten in šibak, da bi ga bilo kovaško kladivo kmalu vrglo na tla. Mojster se mu je smejal tako-le postrani in nasamem, ker mu naravnost ni hotel jemati veselja do dela. A mislil si je: „No, le čakaj! Boš že videl, kako boš še močan!“

Andrejček ni vedel, ali naj obupa in se vrne domov, ali naj ostane in se trudi naprej. Toda saj je sklenil, da hoče z delom dokazati, da je vreden mojstrove prijaznosti. Pa si je mislil: Bržkone je bilo začetkoma tudi z mojstrom tako. Potem pa je bilo vedno bolje in nazadnje čisto dobro. —

Nič več ni mislil na trudnost, ampak vso pozornost je obračal na delo.

Kladivo je pelo vsak dan močneje, in čuti je bilo, da ga vihti od dne do dne močnejša in spretnejša roka. Z močjo in spretnostjo pa je raslo tudi veselje do dela, in budila se je v Andrejčku samozavest.

Minila je doba vajeništva.

Zdaj bi ga videli! Kje je tisti slabotni in šibki vajenec, ki se je upogibal pod težo kovaškega kladiva? Nikjer ga ni več! Poglejte njegove roke! Kako so mišice napete, kako je dlan utrjena! Kako je vse telo močno in zravnano, hoja odločna, obraz vesel! Prsi — kako so se

razširile, kako dihajo krepko, ponosno! Nikjer ni več ubogega Andrejčka, na njegovem mestu stoji sedaj junaški kovaški pomočnik Andrej. Tako-le ob nedeljah, ko je počivalo delo — kdo je bil zadovoljnejši od njega! Razpel je roke, klobuček potisnil nazaj in jasnega čela je gledal v svet. Zaukal bi na ves glas, da bi se čulo tja do griča kraj vasi, kjer raste prijazno, zeleno drevo in se odpira tako lep pogled na rodno vas. O, srečno, blaženo drevo, ki jo gledaš noč in dan!

8.

Bilo je treba mnogo truda in mnogo napo-rov, da se je popolnoma neuki deček usposobil toliko, da je bil za samostojno delo. Mojster ga ni učil samo v delavnici, nego mu je posojal tudi knjige in risbe, da se je iz njih učil svoje stroke. V večernih šolah, ko je bil telesno že utrujen, si je pridobival drugih znanosti, tako da je s telesno močjo rasla tudi njegova duševna moč.

Seveda so vedeli tudi njegovi starši, kje in kaj je sedaj njihov Andrejček. Večkrat kakor kdaj prej so starši zahajali v mesto, zdaj oče, zdaj mati. Vesela sta bila svojega Andrejčka. Najrajša bi videla, da sta onadva vedno pri njem, ali pa da je on vedno pri njiju.

Hm, kdo bi si mislil! Iz Beraške vasi je doma, pa je postal tak, kakršen je zdaj!

S ponosom sta ga gledala, kako je lahkotno vihtel težko kladivo v kovačnici. Pa še nekaj

drugega je bilo: Andrej si je služil z delom denar! Denar, pravi cesarski denar! Vso Beraško vas bi preobrnil in preiskal, pa bi ne dobil toliko denarja, kolikor si ga je služil on, sin Beraške vasi! A tega denarja ni porabljal sam — vedno ga je nekaj ostalo tudi njegovim staršem. Videlo se je, kakor da se na stare dni pomlajata. Kaj se ne bi, ko sta imela podporo!

Bila je huda zima. Viharji so brili, debel sneg je ležal kroginkrog. Nikogar ni bilo iz Beraške vasi. Ko je pa zopet zadehtela pomlad in skopnel sneg, je prišel oče, da vidi Andreja.

Andrej se je spomnil drevesa na griču kraj vasi in je vprašal očeta: „Kaj pa tisto drevo, oče? Ali je že ozelenelo?“

„Podrli so ga zimski viharji in meteži; nikoli več ne bo zeleno!“ je odgovoril oče.

„O, ubogo drevo!“ je vzkliknil sin, „nič več ne boš gledalo rodne vasi! Pa grem, da jo vidim sam!“

9.

Prišli so velikonočni prazniki. Iz zemlje je vzkliklo novo življenje z vso cvetočo močjo. Odbebnile so vse sence, solnce je sijalo.

Tedaj se je dvignil Andrej in se odpravil domov. Andrejček — ptičica! Vstalo je v njem hrepenenje, zatožilo se mu je po domačem kraju. Nakupil je v mestu vse polno lepih reči, da jih ponese staršem za praznike: očetu čisto novo

obleko, materi pisano naglavno ruto in mehke črevlje, da ne bo hodila bosa, ko je že tako stara in slabotna.

Stopal je proti vasi z vsem opravičenim ponosom. Sprejeli so ga z radostjo in začudenjem.

„To da je Moratov Andrejček?“ so se izpraševali ljudje. „Tako gosposki in tako domač!“

Gosposki — da! Samo v mestu so vaščani srečavali take ljudi, tako lepo opravljene in tako samozavestno stopajoče. Za vsakega je imel prijazno besedo v pozdrav, saj smo si vsi bratje! — Andrej je videl šele sedaj, kako in koliko je uboštvo teh ljudi. Smilili so se mu v dno srca. Ko bi jim mogel pomagati, ko bi jih mogel dvigniti! Vsi smo si bratje! —

Gledali so ga in so bili ponosni nanj. Nekaj novega, veselega, zdravega je prešinilo vso Beriško vas.

Veseli so bili ti prazniki. Po vseh hišah so govorili samo o Moratovem Andreju. Toliko siromakov je že rodila domača vas, pa samo enega Andreja. A če je enega — bi li jih ne mogla več? Zakaj se še kdo drugi ne odtrga od rodne grude in ne gre svoje in svojcev sreče kovat v veliki svet?

In ko je Andrej odhajal, so se hrepeneče ozirali za njim: „O, pridi zopet, pridi kmalu, da nas dvigneš iz uboštva, da nas učiš uporabljati moči duha in telesa sebi in svojcem v korist!“

Na griču kraj vasi, kjer je prej stalo prijazno, zeleno drevo, je postal in se ozrl v globel. O, Andrej, kakor mlado, zdravo, živo drevo! Razpel je roke, globoko so mu zasople prsi. Odkril se je in je dejal: „O, blažena domača vas, vsa uboga in pozabljena, mislil bom nate noč in dan!“

10.

Minilo je leto in dan.

Andrej se je odločil, da ostavi mesto in se vrne domov ter začne delati na svojo roko.

Prišel je v Beraško vas in je popravil rojstno hišo tako, da je ni bilo spoznati. Bila je najlepša v vasi.

Veselo je pelo kladivo. Nikjer ni bilo več onega dušečega miru — kladivo je tolklo po nakovalu in je dramilo ljudi in jih klicalo k delu. Andrej je imel dela vedno več, zakaj daleč naokrog je zaslovel glas o njegovi spretnosti. In dohajali so ljudje iz vse okolice in mu izročali v delo svoje potrebščine. Sosedje pa so mu ponujali svoje sinove v uk, da ne bi kar tako pohajali po vasi.

Svet za hišo je Andrej prekopal, preoral in pognojil ter iztrebil kamenje. In pustinja se je izpremenila v plodovito zemljo. Bogastvo je zorelo tam, kjer sta prej rasla trn in osat.

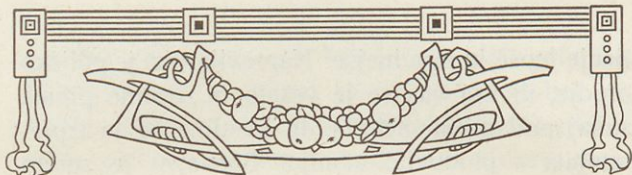
Sosede, ki so najprej menili, da se gode čudeži, je tako učil s svojim neumornim delom, kako in kje jim je zastaviti moči, da jim bo živ-

ljenje lepše in ugodnejše. Napravljaj jim je poljsko orodje, in vsa vas se je veselo in živahno gibala zunaj pod milim nebom. In pustinja se je izpreminjala v plodovito zemljo. Bogastvo je zorelo tam, kjer sta prej rasla trn in osat.

Vse se je izpremenilo. Ljudstvo se je dvignilo iz uboštva; uporabljalo je moči duha in telesa sebi in svojcem v prid. In odtrgal se je ta in oni od domače grude ter se napotil v svet, učiti se dela in življenja.

Tam na griču kraj vasi pa je Andrej zasadil mlado drevo. Izpod njega se je odpiral tako lep pogled v široki svet in na domačo vas. O, srečno, blaženo drevo, ki ju gledaš noč in dan!

Črtice.

Prekratko spanje.

rancek, kaj pa je danes s tabo?“ je vprašala mati, ko je stopila zjutraj ob osmih v sobo, kjer je spal njen edinec.

Nič se ni genilo.

Mati je šla po prstih in se je ustavila tik ob Francovi postelji. Izpod odeje je kukal njegov noseček; deček je še vedno spal.

„Dvanajst ur jo že vleče,“ pravi mati tiho. „No, bo li mu dovolj spanja?“

Tedaj se je zagibalo pod odejo.

„M—h!“ je zazdehal zaspane, iztegnil zdaj desno, zdaj levo roko ter polagoma odprl oči. In pogledale so dečkove oči materi v obraz: „Ku-kuc!“ — Lice se je nasmejalo, mati se je sklonila nad posteljo.

„No, dobro jutro, zaspanček! To si dobro spal, kaj?“ ga pozdravi mati.

„H—h,“ odvrne Francek, „samo prekratko je bilo! Tako hitro je jutro. Komaj sem legel — na, pa je že dan! Ali je že ura sedem ali pet?“

„Osem je, osem,“ pravi mati.

Seveda: Francek, star pet let — kaj bi vedel, kako je s časom!

„Veš kaj,“ pravi mati, „le brž vstani! Ves dan boš lepo dober in priden otrok, pa bo kar hipoma zopet večer, in kar je bilo sedaj premalo spanja, se ga naužiješ prihodnjo noč.“

„Saj res!“ reče deček, „kar obleci me, mama, da pojdem prej spat.“

Bil je ves dan dober in priden otrok. In kakor bi trenil, je dospel večer in z njim zaspal.

Pozabljena nezgoda.

V sami srajčki se je Jankec napotil z doma. Kam?

E, kar naprej!

Poskoči. Pa kakor bi mu kdo podstavil nogo, pade in obleži. Na cesti je ležal prah. Kar zakadilo se je izpod Jankca, ko se je tako udobno položil na cesto.

Seveda se je začel jokati, in sicer tako milo, da bi se moral vsakemu smiliti v srce, če bi ga kdo slišal. Debele solze so kapale naravnost na tla in dolble v prahu blatne jamice. Za solzami

so kmalu prišli Jankčevi prsti, ki so začeli mešati po prahu in ga gnosti, namočenega z bridkimi solzami, da so bili vsi lepo prašni in blatni.

Domislil se je Jankec, da bi bilo morda tudi dobro, ako malo z dlanjo udari po prahu. Res! Kadilo se je tako prijazno izpod dlani, da je bil tudi dečkov obraz kmalu ves umazan. Pa celo v nos mu je silil prah. Zdaj ni bilo drugače mogoče, nego da je začel kihati. Cim bolj pa je kihal, tem bolj se je kadilo s ceste.

Naposled je bilo dečku vsega tega dovolj. Oprezno se je postavil na noge. Tedaj se je domislil, kako nesrečno je prej padel in kako neznanško se je pobil. Začel se je torej zopet jokati in se je vrnil, odkoder je prišel.

Sama.

„Danica, kako pa to, da vedno hodiš sama?“

Tako so izpraševali ljudje Poniževo Danico, ako so jo slučajno srečali kje na cesti. Slučajno, da, saj je bilo res nekaj nenavadnega, da bi bila prišla Danica med ljudi.

Res! Ni bila, kakor so drugi otroci, ki se boje samote in vedno le iščejo hrupne in vesele družine. Danica je bila najrajša sama — tako pozimi kakor poleti: pozimi lepo doma, poleti pa zunaj na polju. E, pa da je sama!

To vendar ni osamelost, če te objema v ljubi rojstni hiši tista topla in prijazna domačnost, ki je ne moreš opisati, ki jo samo čuti srce.

Pa zunaj, zunaj — oj, na velikem, pisanem polju! Vsaka cvetka te vabi: „Pridi, utrgaj me! Povonjaj me!“ — Kamorkoli se ozre oko — povsod je toliko kipeče družčine, toliko vabljive tovarišije, da je ne more nadomestiti hrupni, prašni svet! Sredi med cvetjem in zelenjem drži mehka stezica. Danica stopa med ljubimi hčerkami bujnih travnikov — vsa srečna in vesela . . .

Ali ni govorila Danica resnice, ko je odgovarjala ljudem: „Saj nisem nikoli sama!“

No, niso je umeli, mi pa vemo, da je res tako!

Brez noska.

Dedek se je solnčil pred hišo. Na kolenu mu je jahal vnuk Tonček.

Hej, kako je šlo veselo gorindol! Dedku je prihajalo kar vroče, a Tončku ni bilo vesele ježe nikoli dovolj.

„Zdaj pa gremo še k teti,“ je velel Tonček. Pa sta jezdila k teti: „Hi-hop, hi-hop!“

„Zdaj pa še k stricu,“ je ukazal mladi jezdec. „Hi-hop, hi-hop!“ pa sta bila pri stricu.

Morda bi bila prijezdila kar v Ameriko ali pa v Ljubljano, če bi Tonček — ves živ in gibak — prej nerodno ne zdrsnil z dedkovega kolena na sama gola tla.

Deček se je hitro dvignil in hotel zopet splezati na starčevo koleno. Ta pa — nemara že sit viharnega beganja po širokem svetu — pravi resno lice in zakliče vnuku: „Tonček, vidiš, glej! Ko si padel, pa ti je odletel nosek!“

Tonček odpre usta in se ustraši, kolikor se največ more. Za Boga — ob nos je. To niso mačje solze! Brez daljšega pomišljanja začne čudno zavijati z jokavim glasom in zbeži naravnost k materi v kuhinjo.

„Joj, mama, zlata mama! Kje je moj nos, kje je moj nos?“ beči Tonček in se spenja materi v naročje.

„Tepček,“ se zasmije mati, „potiplji, morda ga pa še imaš.“

Deček dvigne roko, se prime za nos in veselo vzklikne: „O — ali je Peter doma? Glej, saj ga imam, saj ga držim!“

Dedek pa se je smejal na ves glas; tako dobro se mu je zdelo.

Julke ni!

Mama in Julka sta bili sami v sobi. Mama je likala na mizi, Julka pa ji je nagajala, kakor je vedela in znala. Hipoma se deklica nečesa domisli. Poredno se zasmije, gre po prstih v kot k peči, zamiži in zakliče: „Julke pa ni, Julke pa ni!“

„Kam pa je šla?“ vpraša mati s plašnim glasom. „Oh, kako sem žalostna, ko ni več moje Julke. Zdaj-le pa kar grem, ko ni več moje Julke. Kaj bi sama brez nje!“

In mati stori kakor da hoče oditi. Deklica pa odpre oči, skoči iz kota in ji zastavi pot.

„Saj sem tukaj! Le poglej me!“

„O — hvala Bogu!“ vzklikne mati, „saj res!“

Obe sta se smejali, ko sta bili zopet tako hitro skupaj.

Trije golobi.

Lepo so sedeli trije beli golobi v domačem gnezdu. Globoko pod njimi se je razprostiral svet: daleč naokrog velika, pisana zemlja — sama neskončna daljava. Tam na obzorju so stale visoke gore kakor bi hotele zrasti do samega neba.

„Dolgočasno je doma,“ pravi prvi golob, „poletim odtod, da vidim, kako je po svetu.“

Reče in zleti.

Zagleda ga bistro oko ujedne ptice. Ta se spusti kakor strela nanj, ga ujame in ugonobi.

„Tudi jaz grem za bratom,“ pravi drugi golob, „kdo bi vedno čepel doma.“

Reče in zleti.

Ptičji tat pa je pripravil nastavo, ki je prijela goloba in ga ujela. Nič več ga ni bilo domov.

Tretji golob pa je ostal doma. Gledal je, kdaj se vrneta brata, a gledal je zaman. Grulil

je svojo pesem, pol žalostno, pol veselo — žalostno po ugrabljenih bratih, veselo v čast varnemu rodnemu gnezdu.

Junak za pečjo.

Nespametni hlapec Matej je kar venomer plašil Markca, da so cigani grdi in hudobni ljudje. Govoril mu je, da vsakega količkaj porrednega otroka v najprijaznejšem slučaju pobasajo v globoko vrečo, ako ga kar ne pohrustajo s kostmi in kožo vred.

Ob takih neutemeljenih in pretiranih govoricah se je sicer zdelo Markcu, da se mu hočejo ježiti lasje. Toda Markec ni bil plašljivec, ampak je bil fant od fare — junak od petá do temena.

„Jaz se pa ciganov nič ne bojim,“ je dejal, „da boš vedel, pa naj jih pride sto ali pa deset! To ti rečem!“

Hlapec Matej, ki je prijezdil konja od kovača, je že oddaleč kričal Markcu, stoječemu na vrtu ob cesti: „He, Markec, zdaj-le pokaži svoje junaštvo!“

„Kaj pa je?“ vpraša deček. Zdelo se mu je, da se mu hočejo ježiti lasje. Kar samoobsebi se je oglasilo vprašanje: „Ali gredo cigani?“

„Cigani, cigani,“ se je zasmel Matej.

Markec pa, kakor bi ga polil z mrzlo vodo, ni vedel kam: ali na desno ali na levo. Končno

se domisli pravega in zbeži v vežo, iz veže v sobo in v sobi za peč. Matej pa za njim.

„No, kje pa si, Markec? Saj se vendar ne bojiš ciganov,“ ga draži hlapec, ko ga zagleda čepeti za pečjo. „Saj ciganov niti ni! Nalagal sem te, veš!“

Brž se odreže Markec: „Saj sem vedel, da jih ni, zato sem se pa skrnil!“

Uboga kravica!

Sosedovi so imeli lepo kravico. Tako gladko dlako je imela, da se je kar svetila na solncu. In lepe, velike oči je imela. In na čelu je imela lepo belo liso. In sladko mleko je dajala — lepo, sladko mlekce. Hm!

Ta lepa kravica — o, to je bilo sosedovega Petrčka veselje! Nič se je ni bal, kravica pa se ni tudi njega bala. Stokrat je stopil do nje in jo pogladil z mehko ročico. In kravica ga je pogledala tako prijazno kakor bi hotela reči: „Hvala ti, Petrček, ker si mi tako dober!“

Kako šele je bil deček vesel, ko je dobila kravica telička. Tako lepa živalca, majhna in prijazna. In belo liso je imel teliček na čelu, prav kakor kravica.

Nekega jutra pa začuje Petrček, kako kravica žalostno muka. Nikoli še ni slišal tako žalostnih glasov.

„Kaj pa je danes naši Liski, da tako žalostno muka?“ vpraša deček očeta.

„Mesar ji je vzel telička!“ odvrne oče.

„O, uboga kravica!“ vzdihne dobrosrčni deček. In bil je ves dan močno žalosten.

Kosec.

V vsi okolici ni bilo boljšega kosca, nego je bil Kosirnikov Blaž. Ko je došel čas košnje, ni čakal svetlega jutra, da bi zadel koso, lepo sklepano in ostro, na ramo in krenil na travnik. Ne! Bilo je še mračno vsenaokrog, ko je Blaž vstal in odšel po poslu.

Slavec je drobil v goščavi sladko svojo pesem, Blaž pa si je žvižgal veselo popevko, ko je stopal sredi travnika kraj vasi. Ta travnik, tako prostran in zelen, ves njegova last!

Zamahnil je s koso. Velik polkrog se je začrtal pred koscem. Trava je omahnila po tleh, sto in sto cvetic je padlo z njo. Lepi beli cvetovi, rdeči in modri vmes — kakor da se sami spletajo v mrtvaški venec! . . .

Postal je Blaž in brusil koso. I — to je pelo tanko in rezko, daleč se je čul usodni glas.

Za gorami je zažarelo nebo, kakor bi ga užgala nevidna roka. Svetloba se je razlila po zemlji. Zašumelo je po drevju, ptice so splehetale in zažvrgolele, kakor bi potegnili umetnik po srebrnih strunah. Na travniku pa, na prostranem in

zelenem, se je bliskala Blaževa kosa. Od nje so se odbijali solnčni prameni, da se je videlo iz dalje, kakor da se vije med travo srebrna kača.

Kar je postal, z ruto je potegnil po označenem čelu.

Rosa se je zalesketala po bilkah in cvetkah. Ali morda plakajo, ker morajo umreti tako mlade?

Solnce je pogledalo izza vrhov.

„O, ljube naše cvetke, kako je žalostna vaša zgodnja smrt!“ so klicali njegovi žarki.

Blaž pa je vihtel koso in stopal dalje. Za njim se je sušila pokošena trava, pred njim je padala trava, lepa zelena travica! In mislil je, kako bo ob prihodnji košnji zopet pela kosa in koliko bo krme za ljubo živinico.

In ko je bilo delo opravljeno, si je zapalil pipo in se zadovoljen vrnil domov.

Poštenost.

Lukec je našel na cesti svetel rumen gumb.

Zavzel se je, ga pobral in vzkliknil: „Joj, cekin! . . . Zdaj sem pa bogat!“

Skrbno ga je podrgnil ob hlačice, da je bil še svetlejši. Kakor košček zlatega solnčka.

„Kaj naj počnem s cekinom? Očetu ga ponese. Morda ga je izgubil on,“ pravi Lukec in stopi k očetu: „Náte, ta-le cekin sem našel na cesti. Morda je vaš!“

Oče vzame gumb in se nasmeje: „Si že priden, Lukec! To sicer ni cekin, ampak čisto navaden gumb. Toda lepo je od tebe, ker si pošten!“

Dal mu je nov dvovinarski novec, ki se je svetil prav tako lepo kakor oni gumb. Lukec je bil vesel samega sebe, saj je bil zdaj bogatejši nego prej.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000448536

